

Føroyskar bókmentir

Kvæðini

Fyrsti skaldskapur føroyinga varð borin munn av munn, frá ættarliði til ættarlið. Stóri kvæðaskattur føroyinga er fremsta eyðkenni fyri frásøgu og mentan frá farnum tíðum. Kvæðini hava uppruna í eini felagsevropeskari forntíð, frá mýtum um hetjur og hetjugerðir niðri í Evropa frá fyri ár 1000. Hesin stóri mentanararvur, sum kvæðini eru, hava verið við til at givið føroyingum ta barlast, sum ein tjóð byggir sín málsliga og mentanarliga samleika á. Týðningarmesti kvæðabólkurin er Sjúrdarkvæðini, sum byggja á forngermanska sagnarkringin Niebenlungenlied. Onnur kvæði eru yrkt úr íslendingasøgum, m.a. Heimskringlu og Vølsungasøgu. Nøkur kvæði hava tilfar úr Føroyum, m.a. úr Føroyingasøgu. Høvundarnir til tey eldru kvæðini eru ókendir, men í teimum yngru kvæðunum eru yrkjarnir í flestum førum kendir. Jens Chr. Djurhuus (1773–1853) og Jens Hendrik Djurhuus (1799–1892), faðir og sonur og bøndur við Sjógv í Kollafirði vóru sera evnaríkir kvæðayrklarar. Í nýggari tíð hava Jóannes Patursson (1866–1946), Mikkjál á Ryggi (1879–1956) og Poul F. Joensen (1898–1970) yrkt kvæði.

Táttayrkingin, sum varð nýtt til teitis, og sum mangan var bersøgið og niðrandi skemt úr gerandishendingum, stóð í besta blóma um 1800. Kendasti táttayrklari okkara var Nólsoyar Páll (1766–1809) og tátturin Fuglakvæðið, sum umrøður embætismisnýtsluna hjá donsku embætismonnunum í samtíð Páls, er enn í dag ímyndin av tí stríði, sum føroyingar í farnum tíðum stríddu við donsku yvirvøldina.

Bókmentir

Føroyskar bókmentir eru ungar sum bókligar mentir. Í 1870-árunum kyknar ein sangmentan millum føroyskar studentar í Keyptmannahavn. Hini fyrstu royndini stóð einstøðingurin Alexander Weyhe (1825–1870) fyri við yrkingini (1850). Yrkingin var bæði ávirkað av klassisismuni og romantikkinum og var ein hálovan av landi, fólki, máli og norrønari fortíð, men Alexander lovprísar um somu tíð einaræði, upplýsingarrørslu og klassisismu.

Framfýsnir studentar fóru við íblástri frá romantikkinum og hugsan hennara um eitt fólk, eitt mál og ein stat at yrkja til veitslur í Føroyingafelag.

Felagið var stovnað í 1881 við tí endamáli at virka til framburð fyri føroyskum máli og føroyskari mentan. Føroyingafelag fekk stóran týðning fyri tjóðskaparrørsluna, mál og mentan, bæði fyri føroyingar í

Keypmannahavn og í Føroyum.

Størsta arbeiði yrkjaranna var at skapa eitt skaldamál, tí tá ið teir virknisfýsnu studentarnir fóru í holt við at skriva fosturlandssangir, vóru teir málsliga trivandi. Skriftmálið var ungt og eingin teirra hevði lært tað í nøkrum skúla. Mangan kann tað tí tykjast sum berur vilji, at skaptur varð ein so ríkur sanggripur á so búnum og rótfestum máli. Fyri føroysku føðilandssangirnar vóru kvæðini týðandi íblástur. Har fann tann nýggi skaldskapurin søguliga kjølfestu og málsligt tilfar at gera burturúr. Sangirnir vóru í flestum førum skrivaðir til kend norðurlendsk lög og innihaldsliga varð leitað aftur til glæstritíð Føroya, til norðurlendsku búsetingina, til órørda og náttúruríka landið í fyrndini, har málið var órørt og føroyingar vóru frælsir menn og frælsar kvinnur.

Sangirnir, sum yrktir vórðu í føroyingafelagstíðini í Keypmannahavn, komu út í bók undir heitinum: Føriskar vísur í 1892. Kendastu høvundarnir frá hesi tíðini eru: Fríðrikur Petersen (1853–1917) og Rasmus Effersøe (1857–1916). Einasta kvinnan, sum var umboðað í Føroyskum vísnum, var Billa Hansen (1864–1951).

Føroyingfelag í Keypmannahavn fekk eitt systurfelag í Føroyum seinast í 1880-árunum. Í lýsing í Dimmalætting 22. desember 1888 verður ein og hvør boðin til fundar í lögtingshúsinum annan jóladag kl. 3, har ætlanin er, at samráðast um at verja Føroya mál og Føroya siðir.

Hesin fundur var byrjanin til eitt týðningarmikið tíðarskeið í ands- og mentanarlívi føroyinga. Á fundinum varð borin fram yrking eftir ein av fremstu tjóðskaparyrkjarum okkara, tann unga Jóannes Patursson (1866–1946), sum tað sigst var ov smæðin til at lesa yrkingina upp sjálvur. Kendasta ørindið í hesi yrking, og tað sum vakti ta størstu mótstøðuna, serliga millum donsku embætismenninar, ljóðar soleiðis: »Hoyr latum okkum tó mót/ útlenskum ganga,/ tað sláa undir vanga;/ útnyrðingur skal tað av landinum føra / -sum sápubløðra. Eingin ivi var ímillum fundarluttakararnar, hvørja útlenska ávirkan yrkjarin vildi av landinum føra. Sum heild var tað tann danska ávirkanin á mál og mentan, sum var høvuðsmótsetningur til endamál Føroyingafelags. Tá Føroyingafelag formliga varð stovnað 27. januar 1889, var eitt høvuðsendamálið: At fáa Føroya mál til æru.

Jólafundurin var byrjanin til eina mentanarlíga gróðrartíð, sum vardi í 15 ár, men tá skrædnaði orsakað av klandri, serliga um hvør stavseting skuldi nýtast í føroyskum – antin tann ljóðrætta, sum dr. Jakobsen hevði skotið, upp ella tann søguliga (etymologiska), sum V.U. Hammershaimb hevði brúkt sum grundlag í 1850-árunum.

Fyrstu bløð á føroyskum, Føroyingatíðindi (1890–1901+ 2 bløð í 1906) og seinni Fuglaframi (1898–1902), komu út tey árin.

Longu á føstulávint sama ár, sum Føroyingfelag varð stovnað, vórðu tveir nýskrivaðir føroyskir sjónleikir framfördir í tingsalinum. Súsanna Helena Patursson (1864–1916) hevði skrivað leikin Veðurføst, sum var ein skemtiligur og gerandisligur leikur, og Rasmus Effersøe hevði skrivað leikin Gunnar havreki, sum var ein syrgileikur. Rasmus var virkin sum leikritahøvundur, og hann verður mettur sum tann, ið hevur skapt grundvøllin undir føroyskum sjónleiki.

Barnablaðið Ungu Føroyar (1907–1910; 1914–1915) undir leiðslu av háskúlamonnum Símuni av Skarði (1872–1942) og Símuni Paula úr Konoy (1876–1956) gav børnum og ungum á fyrsta sinni lesitilfar á móðurmálinum.

Í 1909 kom út fyrsta skaldsøgan, Bábilstornið, eftir Regin í Líð, sum er dulnevni fyri Rasmus Rasmussen (1871–1962). Bábilstornið var týðiliga ávirkað av naturalismuni og hugsanum hennara um arv og umhvørvi, tjóðskap, mál og politikk. Hon er ein ættarskaldsøga, sum fylgir eini ætt í trý ættarlið – frá feudalsamfelagi, har bøndurnir vóru einaráðandi, til fiskiveiðisamfelag við nýggjum fíggingarmøguleikum og ivasomum spekulatiónum. Tær ósemjur, sum eyðkendu føroyingafelagstíðina tey seinnu árin, hava verið eyðsýndur íblástur til nógv ósemjuevni, sum Bábilstornið lýsir.

Evropeiska hugrákið romantikkurin og tjóðskaparrørslan áttu sín avgerandi leiklut í nýskapandi føroyska skaldskapinum. Naturalisman sást aftur í royndum dr. Jakobsens at skapa eitt mál, sum bygd á málið, so sum tað hevði ment seg ljóðliga, í orðasniði og í orðavali. Bábilstornið og einstakar stuttsøgur, sum vóru at lesa í Føroyingatíðindum, vóru týðiliga ávirkaðar av naturalismuni.

Næsta týðandi fram brotið kom í 1914. Hetta ár gav J.H.O. Djurhuus (1881–1948), vanliga nevndur Janus, út fyrsta yrkingasavn við egnum yrkingum við heitinum Yrkingar. Í yrkingunum kom til sjóndar klassiska grundstøði Janusar. Hann var klassiskur studentur og áhugin fyri grikskari mentan, gudalæru og fornsøgu setti týðiligan dóm á allan skaldskap og alla lívsskoðan Janusar. Umseting Janusar av Ilionskvæðinum er stórfingin og sýnir dyggan kunnleika til fornt grikskt ørindislag, men eisini stóran kunnleika til føroyskt mál og fornan kvæðaskaldskap.

Hans Andreas Djurhuus (1883–1951) var yngri bróður Janusar. Hann var ikki eins og bróðurin hin djúphugsni heimspekingurin og kensluborni estetikarin, men hansara fjálgu, fínligu og kenslubornu lýsingar av tí smáa og tættu í tilveruni, hevur gjørt hann til eitt av mest kendu og væl umtóktu skaldum okkara. Serliga barnasangirnir hava verið sungnir av fleiri ættarliðum av børnum.

Føroya Fólkaháskúli sum sá dagsins ljós í 1899, er vøggan hjá føroyskum

bókmentum. Her lærdu rithøvundar okkara føroyska málið á fyrsta sinni (føroyskt varð ikki undirvísingarmál í skúlanum fyrr enn í 1938).

Fyrstøðumenninir Rasmus Rasmussen (1871–1962) og Símun av Skarði (1872–1942) skrivaðu ein hóp av fakligum og bókmentaligum tilfari og teirra vitan og innlit í hugvísindi og rák í tíðini, var íblástur hjá mongum rithøvundaspíra. Tjóðsang okkara yrkti Símun av Skarði í 1906 í Føgrulíð.

Størstan týdning fekk háskúlin fyri rithøvundar sum Heðin Brú (1901–1987) og Martin Joensen (1902–1966), sum enn í dag teljast millum týdningarmestu høvundar føroyinga. Ein av høvuðsorsøkunum til, at háskúlin fekk so stóran týdning fyri fyrstu høvundar okkara, er, at á fyrsta sinni lærdu tey ungu at skriva og kjakast á føroyskum máli. Hesir høvundar lögdu grundarsteinin til føroyskar bókmentir og grundarlag undir skaldamálið. Heðin Brú skapti eitt skrivað mál við støði í sínum bygdarmáli, sum hópur av føroyingum kendi seg aftur í og tað hevur verið við til at gjørt hann til mest lisna skald okkara. Tað, sum eyðkendi Martin Joensen sum høvund, var, at hann skapti djúptøknar lýsingar av mannalyndinum við sínum stóra innliti í sálarlív menniskjans. Báðir hava teir givið lesarum sínum neyvar lýsingar av gerandisdegi føroyinga, bæði á sjógvi og landi.

Siðvandir modernistar

Málfrøðingurin Christian Matras (1900–1988) hevur við síni kenslubornu innliving í bæði mál og huglag skapt nakrar av teimum vakrastu natúrlýrisku yrkingum, sum eru á føroyskum. Aðrir yrkjarar frá somu tíð eru Karsten Hoydal (1912–1990) og hin eitt sindur yngri Regin Dahl (1918). Yrkingarnar hjá teimum trimum eru merktar av svartskygni í kjalarvørrinum av teimum ræðuleikum, sum annar heimsbardagi hevði við sær.

Teir eru natúrskøld og mugu í bygnaði og evnisvali sigast at vera modernistar, men í myndamáli og málbrúki fylgja teir siðvenjuni og yrkja í framhaldi av Janusi Djurhuus.

Høvundar, sum skrivaðu á donskum

William Heinesen (1900–1991) og Jørgen Frantz Jacobsen (1900–1938) skrivaðu báðir á donskum máli. Teir vóru báðir av yvirklassanum í Havn og málið í heimunum var danskt. William skapti við sínum djúpa innliti í mentalitet, heimspeki, bókmentir, tónleik og list bókmentir á altjóðastigi. Seinni skaldskapur hansara var merktur av mýtiskum og kosmiskum lívssjónum. Í Havnini, sum alheimsins treytaleysa miðdepli, stendur høvundurin úti millum stjørnurnar og eygleiðir menniskjuni, sum bert eru eitt fon í tí æviga alheiminum. William byrjaði sum yrkjari og longu frá byrjan hóma vit eina kosmiska lívssjón. Fyrstu skaldsøgur hansara vóru sosialrealistiskar, stundum eitt slag av magiskari realismu, sum vit kenna hana í Suðuramerika við høvundum sum Gabriel Garcia Marques og

Isabel Allende. William fær sítt veruliga frambrot við De Fortabte Spillemand (1950). Fantastiski, háfloygdi og kosmiski frásøgustíllurin sermerkti restina av rithøvundavirki hansara. Stóra frásøgukynstur Williams kemur til sjóndar í Moder Syvstjerne (1952), har Antonia – ein lítilsmett ung genta – broytist til tann æviga lívgevan og frummóðurina.

Móðurkærleikin og æviga ringrás mannalívsins verður í seinna rithøvundavirki Williams knýtt at eini kosmiskari alheimsligari menniskjafatan – við vitanum sum ímynd um vón og vegvísara út í tað æviga kosmiska myrkrið og inn í tað lítla heimið, har barnið enn livir í vissuni um, at vitin stendur við ytstu mørk heimsins. Det gode håb (1964) er søgulig skaldsøga, sum lýsir harðrendu Gáblatíðina. Dansk presturin Peder Børresen tekur á seg uppgávuna at tala at órætti og maktmisnýtslu, sum donsku embætismenninir fremja móti almúguni. Hóast menniskjaligar veikleikar, so er hann rationalistur, humanistur og sosialistur um ein háls, og í hesi lýsing kemur til sjóndar, bæði tíðin skaldsøgan umrøður og tann tíð, hon er vorðin til í. Børresen sigrar í stríðnum móti embætismonnunum og eftir stendur hin ivandi sigursharrin Børresen og ásannar, at hann á kørgu útskerunum millum fátæku almúguna í Havn hevur funnið sítt stað á jørðini. William fekk Bókmentaheiðursløn Norðurlandaráðsins í 1965 fyri Det gode håb. Hann fekk Sonningsvirðislønin í 1985 og Norðurlendsku mentanarvirðislønin hjá Svenska Akademinum í 1987. William gjørdist limur í Det Danske Akademi í 1961, og hann var heiðurslimur í bæði Rithøvundafelag Føroya og Dansk Forfatterforening. Tá ið William fylti 80 ár, varð hann gjørdur heiðursborgari í Havn. William er víðagittasti føroyski rithøvundurin og lítillátini stjornuyrkjarin undir Varða í Havn hevur í tí smáa og gerandisliga skapt stóran, djúpan og hugvekjandi alheimsskaldskap.

Kærleikssøgan, ið ber av øllum

Størsta kærleiksskaldsøgan í føroyskum bókmentum er Barbara eftir Jørgen–Frantz Jacobsen, sum doyði einans 38 ára gamal av tuberkulum. Ein modernað kvinna verður skrivað inn í 17. øld, oman yvir sagnarpersónin Beintu, sum á mannamunni bæði var kend fyri sínar nógvu menn og sínar ræðuleikar, men eisini fyri sítt hásinni og vøkru og ljómandi útsjónd.

Allir hesir eginleikar eru samskipaðir í skaldsøguni um Barbu. Bygnaðurin og huglagið í bókini er sum eitt tónleikaverk í moll, tó við nøkrum glaðum galoppum av og á, har kærleikin vísir seg frá síni góðu og fjálgu síðu, fyri aftur at søkka í djúpt sorgblíðni og stóran trega.

60-árin og modernisma

Tilverulig viðurskifti eyðkendu 60-árin. Virknasti prosahøvundur okkara í nýggjari tíð Jens Pauli Heinesen (1932) er einki undantak í so máta. Skaldskapur hansara fevnir um sálarføðiligar spenningsøgur, realistiskar gerandislýsingar og ein blanding av endurminning og fiktion.

Høvuðsverk hansara Frænir eitur ormurin (1973) er ein menningarskaldsøga, sum í bygnaði og evnisliga fylgir Sjúðarkvæðunum. Jens Pauli skrivaði hesa skaldsøgu týðiliga ávirkaður av at hava verið búsitandi eitt ár í Spania undir stýrinum hjá Franco. Skaldsøgan er um Gudmund, sum fær at vita, at pápin er deyður á løgnan hátt, og hann fær at vita, at hann eigur at hevna pápan. Gudmundur fer upp í politikk, og hann setur sær sum fremstu uppgávu at stríðast ímóti tí einaræðisliga Tíðrikki. Gudmundur tapir stríðið, bæði í kærleika og hugsjónarliga, og hann doyir ein løgnan deyða. Seinasta skaldskaparrøð Jens Paula Á ferð inn í eina óendaliga søgu (1980–1992) er um krígsárinu og menningina hjá tí unga dreinginum til vaksnan mann. Røðin lýsir menningina frá tí spírandi til tann fullbúna rithøvundin, har Bláfelli er ímyndin um andkveiking. Sjálvsupplivingar eru tvinnar inn í skaldsøgunar, sum tó mugu sigast at vera klassiskar menningarskaldsøgur.

60-árinu vóru eyðkend av modernaðum yrkjarum, serliga Guðrið Helmsdal (1941) var nýskapandi við øðrvísi myndamáli, sum var merkt av kenslusemi og kvinnuligleika. Aðrir yrkjarar, sum settu dám á 60-árinu, vóru Liggjas í Bø (1938), Arnbjørn Danielsen (1947–1980), Rói Patursson (1947), Heðin M. Klein (1950) og Steinbjørn B. Jacobsen (1937). Felags fyri hesar høvundar er, at teir skaptu eitt nýtt myndamál, og stílsliga brúktu teir ein modernaðan bygnað. Rói Patursson fekk í 1986 Bókmentaheiðursløn Norðurlandsráðsins fyri yrkingarsavnið Líkasum (1985). Tummás Napoleon Djurhuus (1928–1971), sum eisini var virkin í hesum tíðarskeiði, skilur seg frá modernistunum við at vera meira siðbundin í innihaldi og myndamáli eins og í bygnaði, rími og rútmu.

Nýggja skaldsøgan, arbeiðaraskaldskapur og postmodernisma

Í 1976 sigldi eitt skip inn á føroyska bókmentapallin. Skipið var Kongshavn og heitið á skaldsøguni var Í Grønlandi við Kongshavn.

Mynstraður umborð sum høvundur var Magnus Dam Jacobsen (1935–1978). Hann breyt upp úr nýggjum í fatanini av, hvat skaldskapur var. Nýggja skaldsøgan, sum vildi vera við at skaldsøgan var deyð, og at høvundurin altíð skrivar við støði í sær sjálvum og egnum royndum, var í góðum samsvari við skaldskap Magnus Dam Jacobsens. Skrokkurin í Í Grønlandi við Kongshavn er dagbók, sum Magnus hevði skrivað undir fiskiskapi undir Grønlandi í 1965. Bókin sum heild kann sigast at vera ein samanblandingur av endurminningum, skaldskapi, samfelagslýsingum, heimspeki og átrúnaði.

Síðan er bókin sett saman við brotum úr øðrum skaldskapi, serliga Sea Wolf eftir Jack London og Moby Dick eftir Herman Melville. At enda og ikki minst er skaldsøgan knýtt saman av lívsvísdómi og persónligum royndum hjá einum hart royndum høvundi, sum ikki fjalir, at hann skrivar um seg sjálvan. Hetta kemur uppáftur betur til sjóndar í seinni skaldskapi hansara. Magnus fekk einans 3 ár at virka í sum høvundur, men hann setti

sjónsk spor í føroyskar bókmentir. Serliga høvundar sum Jóanes Nielsen (1953) og Tóroddur Poulsen (1957) hava verið týðiliga ávirkaðir av honum, men eisini høvundar sum Jens Pauli Heinesen og Gunnar Hoydal hava fingið íblástur av hansara blandingstíli, sum vit kunnu serkenna sum postmodernaðan.

Jóanes Nielsen er kendur fyri gerandisligt og sera rámandi myndamál. Hann trein fram sum arbeiðarahøvundur og hevur við sínum bersøgni skrivað seg inn í hugin á mongum føroyingi, eisini teimum, sum ikki hava styðjað politisku hugsjónir hansara. Jóanes skrivaði nógv tey fyrstu árin yrkingar, men seinnu árin hevur hann eisini skrivað prosa. Sosialisturin og arbeiðarin eru framvegis at finna í verkum hansara, men í mun til tann fyrra skaldskapin, so er tað nú í størri mun listin, ið stýrir innihaldinum og ikki innihaldið, sum stýrir listini. Tóroddur Poulsen er í allar máttar nýskapandi høvundur og er kanska tann føroyski høvundur, sum týðiligast kann sigast at vera postmodernaður. Við sínum »skeivu« sjónarhornum og absurda hugsanarhátti hevur hann skapt eitt nýtt mynda- og prosamál. Hann byrjaði sum yrkjari, men seinnu bøkur hansara hava borið dóm av at verið ein blandingur av lýrikki, prosa og absurdum samansetingum av gerandishendingum.

Gunnar Hoydal (1941) hoyrir til teirra, sum er førur fyri at skriva um nærur alt. Hann skrivar um list, ummælir, ger rithøvundalýsingar, skrivar ritroyndir um samfelagsviðurskifti, ferðafrásagnir, skrivar sangleik o.s.fr. Hann hevur skrivað stuttsøgur, skaldsøgur og yrkingar. Undir suðurstjørnum (1991) var nýskapin innan føroyskan skaldsøguskaldskap. Hon var um Gunnar og systkin hansara, sum fóru aftur á slóðina til Suðuramerika, har tey búðu sum børn. Skaldsøgan er ein blandingur av endurminningum, hugleiðingum, fiktióm og ferðafrásøgn – alt í einum spennandi, væl skipaðari og væl skrivaðari heild.

Tilveruskaldskapur

Hanus Andreassen (1942) er millum bestu stuttsøguhøvundar okkara. Fyrsta stuttsøgusavn hansara Dóttir av Proteus bar beinanvegin boð um ein høvund, sum hevði víðan sjónarring og sum hevði sett seg inn í tilverulig viðurskifti, bæði sosialt og í tíð. Stuttsøgusøvn Hanusar eru dygdarsøvn og hansara næru og livandi lýsingar av vanligum menniskjum og teirra gerandisítrivum er skaldskapur, tá hann er bestur. Størsta verk Hanusar er eitt tribindverk um skaldið Janus Djurhuus. Við sínum neyvleika og nærlagni hevur Hanus skapt eina dygga lýsing av skaldinum og menniskjanum Janusi Djurhuus.

Siðsøga, endurminningar og heimspeki

Ein høvundur, sum avgjørt er nakað fyri seg í føroyskum skaldskapi, er Kristian Osvald Viderø. Á einum serstøkum norrønum/føroyskum máli skrivar hann djúpt heimspekiligar og tilveruligar skaldsøgur. Hann hevur eisini skrivað drúgvur bygdarsøgur, sum lýsa viðurskifti á ymsu

støðunum í Føroyum á ein heilt annan hátt enn vit eru von við í bygdarsøgum okkara.

Kvinnuligir høvundar

Kvinnur hava alla tíðina verið virknar í frásøgusiðvenjuni. Til nógv av kvæðunum, sum vórðu skrivað niður í 19. øld vóru kvinnur heimildarfólk.

Sagnir og serliga ævintýr vóru eisini frásøgur, sum serliga kvinnurnar tóku sær av. Hesi savnaði dr. Jakobsen og gav út í Færøske Folkesagn og Æventyr í árunum 1898–1901. Ein kvinna sum Maria Mikkelsen (1877) skrivaði og umsetti nakað sjálv, men hon hevði alstóran týdning fyri felagslívið millum føroyingar í Keypmannahavn og fyri rithøvundar fyrst í hesi øldini, bæði sum stuðul, ráðgevi og reinskrivari.

Í 70-árunum var Marianna Debes Dahl (1947) virkin sum høvundur. Hon skrivaði serliga politiskar skaldsøgur, men royndi seg eisini við søguligum skaldsøgum. Í 1997 kom út eitt slag av endurminningarskaldsøgu undir heitinum Úti á leysum oyggjum ið byggir á endurminningar frá barna- og ungdómsárunum í 50- og 60-árunum í Havn. Í hesi bók gevur Marianna eina bersøgna og fína lýsing av yvirklassalívini og lívinum sum heild í hesi tíðini.

Í 1982 kom út skaldsøga eftir Oddvør Johansen (1941), Lívsins summar. Fyri fyrstu ferð fingur føroyskar bókmentir eina neyva, inniliga og góða lýsing frá kvinnulívini – frá gentu til kvinnu. Bókin er eisini ein neyv lýsing av 60-árunum, har spurningar um seksualitet, fyribyrging, barnloysi, hjúnaskilnað o.a. var nærum tabu. Oddvør hevur skrivað bæði stuttsøgur og skaldsøgur og seinasta skaldsøga hennara higartil Í morgin er aftur ein dagur (1998) er eitt slag av søguligari skaldsøgu, sum byggir á dagbók hjá havnardreinginum Sigurdi. Henda bók er tekin um, at høvundurin hevur funnið sín egna stíl, og havnarmálið hevur funnið sær veg inn í føroyska skaldamálið.

Bergtóra Hanusardóttir (1946) er kvinnupolitiskur høvundur, og hetta er serliga komið til sjóndar í blaðgreinum og stuttsøgum. Einasta skaldsøga hennara Skert Flog (1990) lýsir eina kvinnulagnum so innlivandi og kensluborið, at vit kunnu siga, at hetta er ein tann besta lýsing, vit hava av kvinnulívi frá fyrst í 20. øld. Kvinnuligu nýskapanini innan yrkingalistina stendur Malan Poulsen (1963) fyri. Serstakt fyri hana er, at hon lýsir spurningin at vera kvinnuligur høvundur mótvegis monnum.

Sálarfrøðiligar stuttsøgur

Lydia Didriksen (1957) vann stuttsøguvæðingina, sum Kvinnutíðindi skrivaðu út í 1986 við stuttsøguni Frostrósuni. Síðan hevur hon skrivað ungdómsskaldsøgu og stuttsøguvæðing Gráglómur. Tað, sum sermerkir hetta stuttsøguvæðing, er stóra innlit høvundsins í sálarfrøði. Tekstirnir eru

fyltir við sýmbolum, sum ger, at stuttsøgurnar í savninum kunnu lesast í fleiri løgum. Stuttsøgurnar kunnu eisini bólkast sum eitt slag av modernaðum ævintýri fyri vaksín, sum gevur tí nærlagna og forvitna lesaranum sjálvsupplivingar og innlit í mannasálina.

Krimisøgur

Krimisøgan er ung í Føroyum. Kendasti krimihøvundur okkara er Jógvan Isaksen (1950). Hann gav út Blíð er summarnátt á Føroya landi í 1990. Móttøkan var sera góð. Fyri fyrstu ferð fingur føroyingar høvi til at uppliva spenning, morðgátur, stórpólitisk spenningsmál á kendum støðum í Føroyum. Jógvan er virkin krimihøvundur og hevur skrivað krimiskaldsøgur til børn, ung og vaksín. Einar Petersen (1939) var tann fyrsti sum royndi seg sum krimihøvundur í Føroyum. Deyðin sendir apríl kom út í 1987.

Intellectið og tilveruligir spurningar

Carl Jóhan Jensen (1957) stendur fyri seg í føroyskum bókmentum. Skaldskapur hansara er merktur av neyvum innliti og stórum áhuga fyri fornum mentum, bæði grikskum og norrønum. Hann krevur nakað av lesaranum, lesarin fær einki borið upp í hendurnar, men tá hann er komin inn í skaldaheim Carl Jóhans, so hevur hann víðkað sítt intellektuella tilvit og er kanska eisini provokeraður í sínum rationella hugsanarhátti.

Ung skøld, sum hava sýnt nýhugsan, bæði í bygnaði og myndavali, eru Petur Jensen (1973) og Oddfríður M. Rasmussen (1969). Teir eru svartskygdir, absurdir og sum heild respektleysir, bæði í máli og stíli. Teir eru dømi um nýtt ættarlið av yrkjarum, men eisini dømi um, at føroyskir yrkjarar hava nógv í felag við altjóða nútíðaryrkjarar.

Vár í Ólavstovu

Úr:

www.rit.fo:

Føroyskar bókmentir

Hóast føroyskur skaldskapur er gamal, eru føroyskar bókmentir ungar. Skaldskapurin av mannamunni er framvegis til, men tað eru tær skrivaðu bókmentirnar, sum hava borið føroyskt mál og føroyska mentan, síðani presturin V.U. Hammershaimb gav tí føroyska skriftmálinum skap um ár 1850. Bókmentamenn høvdu verið undan honum, teir vóru vísindamenn, og teirra ætlan var at skriva sum mest niður av tí gamla málinum, áðrenn tað doyði út. Málgranskarin Jens Christian Svabo (1746 - 1824) harmaðist um støðuna og helt tað vera rættast at taka til sín danska málið, sum myndugleikarnir nýttu í skúla og í kirkju heldur enn at halda fram við einum avlagaðum og spiltum føroyskum. Hann dugdi ikki at ímynda sær, at tað fátæka og fámenta fólkið skuldi megna at fáa tað forna, norrøna málið aftur á fótur.

Teir fyrstu og teir komandi. Í einum pallsettum upptøkurími hjá myndatakararum hava teir fyra høvundarnir tikið leiklutirnar upp á seg. Vinstrumegin stendur J.H.O. Djurhuus undir føroyskari húgvu, høgrumegin situr bróðir hansara Hans Andrias Djurhuus undir sínum stóra skaldahatti. Meira samtíðarlígr og undir bleytum títakollum standa teir báðir skyldmenninir, Jørgen-Frantz Jacobsen við pípu og William Heinesen við sigar og eygunum festum inn í myndatólið og út í heimin. Myndin tikin um 1924

Men saman við skriftmálinum komu tær stóru innsavningarnar av kvæðum, søgnum og ævintýrum, og hetta gjørdist grundarlagið undir føroysku tjóðskaparrørsluni, sum tók seg upp fram ímóti ár 1900. Henda rørsla vildi varðveita og endurreisa føroyskt mál og føroyska mentan, og í hesi rørsluni gingu skald og rithøvundar á odda. Málið gjørdist eitt listaligt og samfelagsligt verkevni, og kravið varð sett fram, at føroyskt skuldi viðurkennast í skúla og kirkju. Málstríðið eydnaðist, og føroyskt mál er nú tjóðarmál føroyinga. Men sjálvt oddamenninir í hesum stríði høvdu ikki væntað, at føroyskt nakrantíð kundi gerast eitt mál, ið kundi halda nútímans bókmentum uppi. Fyrsta føroyska skaldsøgan kom út í 1909, og fyrsta yrkingasavnið kom í 1914. Haðani og til stóðuna í dag er ein øgilig menning farin fram: Á heysti í ár 2000 kom út bók nr. 4000, og árliga koma einar 150 føroyskar bøkur út, umleið ein fjórðingur teirra er nýskrivaðar, fagrar bókmentir. Í einum heimi, har tøkni og fjølmiðlar rokna í størri og størri eindum, má eitt fáment mál ikki bara stríðast fyri at liva, men eisini fyri at endurnýggja seg og taka teir nýggju móguleikarnar til sín. Tí liva føroyskar bókmentir ikki bara í farnari mentan og í fjarstøddum einsemi. Føroyskir rithøvundar noyðast sum aðrir at fylgja við í allari verðini og skula geva orð og røddir til eina heila tjóð. Hetta er skylda, sum vinnur á øllum avmarkingum og heldur føroyskum bókmentum livandi.

Rithøvundafelag Føroya

Teir tríggir varðarnir, soleiðis nevndir tí teir búðu uppi undir Varða í Havn og eru merkismenn í føroyskum skaldskapi í 20. øld. Javnaldrarnir eru frá vinstri William Heinesen, Christian Matras og Heðin Brú. Myndin tikin í Tinganesi 1976

Úr:

Fiskimenn

Skúlaútgáva

Føroya Sulabókagrunnur

2003:

Tjaldrið

Tjaldrið er handskrivaða felagsblaðið hjá næmingunum á Føroya Fólkaháskúla, sá fyrstu ferð dagsins ljós veturin 1901-1902 í Føgrulíð.

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

Fiskimenn

Skúlaútgáva

Føroya Sulabókagrunnur

2003:

Varðin

Varðin er bókmentaligt og mentanarligt tíðarrit, sum kom út fyrstu ferð í 1921 og enn verður givið út av felagnum við sama navni.

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

Fiskimenn

Skúlaútgáva

Føroya Sulabókagrunnur

2003:

Barnablaðið

Føroya Lærarafelag gav út 1928-31. Blaðstjórar vóru til skiftis Martin Joensen, Sámal Johansen og Jacob Olsen (úr Sandavági), allir floksfelagar av Føroya Læraraskúla. Í 1959 fór Føroya Lærarafelag aftur undir at geva út Barnablaðið. (Frá 1942, til hann doyði í 1997, gav Jákup Berg einsamallur út *Barnatíðindi*. Jákup Berg gekk í sama læraraskúlaflokki sum teir triggir omanfyri nevndu).

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:
Tíðindaskrivi
apríl 2006:

Barnablaðið 50 ár

Barnablaðið, ið nú eitur STROK, fyllir 50 ár, og í tí sambandi verður eitt satt føðingardagsbrak við Erlingi Politisti, Poppkorn-gentunum og tí allarfyrru framfyrsluni hjá Meylu & Knøtti, fremstu fjepparunum hjá Stroki...

"Barnablaðið í 50 ár" er heitið á framsýning, ið verður sett á Torginum í SMS mikudagin 5. apríl. Framsýningin varir til og við leygardegnum 8. apríl.

Jógvan á Lakjuni, landsstýrismaður í mentamálum, setir framsýningina, og Niels Jákup Thomsen, leiðari á Bókadeild Føroya Lærarafelags, fer at siga nøkur orð. Barnablaðið er ein týðningarmikil partur av okkara mentanararvi, tí tað hevur avspeglað veruleikan og áhugamálini hjá børnunum hesi seinastu 50 árin. Framsýningin sigur søguna hjá blaðnum, og teir føstu tættirnir, ið hava verið í blaðnum, verða lýstir og brot endurgivin. Tað eru eitt nú teknisøgurnar um Baldrian og Dunnald, og "Børnini skriva", har nógv kend fólk gjøgnum árin hava skrivað sínar fyrstu reglur. Ein teirra er nettup landsstýrismaðurin í mentamálum, Jógvan á Lakjuni. Onnur, ið eisini hava skrivað smásøgur til Barnablaðið, eru verandi lögmaður, Joannes Eidesgaard, Uni Arge, Bjørt Samuelsen, Edvard í Skorini, Jónsvein Bech, Bjørn Kalsø, Katrin Petersen og mong, mong onnur. Leygardagurin 8. apríl er helst tann besti hjá børnunum, tí tá er stórt føðingardagsbrak á torginum í SMS klokkan 13. Erling Politistur fer at bjóða vælkomin, og Poppkorn-genturnar fara at syngja. Og so verður fyri fyrstu ferð í Føroyum 'Meyla & Knøttur Show' at síggja og hoyra. Eisini verður okkurt gott hjá børnunum at fáa.

Bókadeild Føroya Lærarafelags

BRÁ

Brá er bókmentunarligt tíðarrit, sum fyrstu ferð kom í 1982. Í 1997 kom innihaldsyvirlit, ið fevndi um tey 20 eintøkini av Brá, sum komu árin 1982-93.

Bragi

Bragi er bókmentunarligt tíðarrit, sum fyrstu ferð kom í 1999. Ætlanin var at geva út 3 rit um árið, men fjórða útgávan, hon kom í 2001, varð hin seinasta.

Outsider Magasin

Outsider Magasin er bókmentunarligt tíðarrit, sum fyrstu ferð kom út 2005. Í ritsjórni eru Kim Simonsen og Bergur Rønne Moberg.

Vencil

Vencil er bókmentunarligt tíðarrit, sum kemur tvær ferðir um árið, fyrstu ferð á heysti 2006. Í ritsjórni eru Oddfríður M. Rasmussen og Arnbjørn Ó. Dalsgarð.

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

V.U.Hammershaimb (1819-1909)

V.U.Hammershaimb var sonur seinasta lögmann í Føroyum, áðrenn Føroya Løgting var tikið av í 1816. Tá ið pápin var deyður, flutti hann av løgmannsgarðinum á Steig í Sandavági til Havnar saman við mammu síni. Tólv ára gamal fór hann til Danmarkar, tók studentsprógv og las gudfrøði. Hann hevði eisini hug til norrønt mál. Hann er av røttum nevndur faðir at føroyska skriftmálinum. Í 1841 ferðaðist hann í Føroyum og fór tá undir at skriva upp fólkaminni. Í 1855 fór Vencil Hammershaimb heim til Føroya at vera prestur. Hann var Føroya próstur 1862-78, tá ið hann flutti aftur til Danmarkar at búgva. Av útgávum kunnu verða nevndar „Færøiske Kvæder I“ (1851), „Færøiske Kvæder II“ (1855), „Føroyingasøga“ (1884) og stórverkið „Færøsk Anthologi I og II,“ sum Jakob Jakobsen hjálpti honum at búgva til útgávu.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

J. P. Gregoriussen(1845-1901)

J.P. Gregoriussen var føddur í Kvívík. Hann verður vanligi nevndur Jóan Petur uppi í Trøð. IPG var til skips um várarnar og heystarnar undir Íslandi. Hann átti eitt sindur av jørð, sum hann røkti, og umframt hetta tókst hann við at smíða. Jóan Petur var sera virkin í tjóðskaparrørsluni, ið tók seg upp í Føroyum í 1890árunum, og yrkti mangan til fólkafundir, sum tá vóru hildnir víða um í landinum. Hann yrkti føðilandssangir og kvæði. Eisini yrkti hann vísuna um „Vaagen“ og ta føroysku brúðarvísuna: *Várharra hann segði, tað er ikki gott.*

Tað mesta, sum hann skrivaði, kom út í savninum „Yrkingum“ (1928). Har stendur yrkingin *Eitt heim* eisini.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Joen Poulsen (1854-1941)

Joen Poulsen var føddur í Svínáum. Hann tók læraraprógv í 1876 og starvaðist sum lærari í Sjóvar sókn. Hann var virkin á mongum økjum, m.a. var hann ein av stovnarum Føroya Lærafelags og sat á lögtingi frá

1883 til 1928, eftir 1906 fyri Sambandsflokkinn. Hann skrivaði fyrstu føroysku bíbliusøguna, eins og hann var uppi í at skriva fyrstu føroysku stavingarbókina. Brotið um *Jósef og brøðurnar* er úr „Bíbilsøgu,“ ið var fyrsta bíbliusøgan á føroyskum, sum kom út í 1900.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Jakob Jakobsen (1864-1918)

Jakob Jakobsen var føddur í Tórshavn. Pápi hansara var H. N. Jacobsen bókhandlari og bókbindari, sum stovnaði gamla bókahandilin á Vaglinum í Havn. Jakob var yngstur av trimum systkjum og einasti sonur. Hann fór trettan ára gamal til Danmarkar at ganga í skúla. Tá ið hann hevði lokið studentsprógv, las hann norrønt mál, franskt og latín. Hann var fyrsti føroyingur, sum fekk doktaraheitið. Tað var í 1897. Í 1892/93 og aftur í 1898 var hann í Føroyum sum granskari. Hann ferðaðist um í oyggjunum og skrivaði sagnir og ævintýr upp, sum fólk søgdu honum frá. Longu í 1901 hevði tað eydnast honum at givið alt tilfarið út í heftum. Jakob Jakobsen, ofta nevndur dr. Jakobsen ella Jákup doktari, var kendur og høgt mettur vísindamaður í norrønum máli. Hann er eisini kendur sum hann, ið vildi hava eina føroyska stavseting, sum lá nærri tí ljóðliga framburðinum, men hetta sjónarmið vann ikki frama. *Øskudólgur* (uppskrift úr Fugloy) er úr “Sagnum og ævintýrum,“ prentað eftir eini útgávu frá 1985.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Mikkjal á Ryggi (1879-1956)

Mikkjal á Ryggi var føddur í Miðvági. Hann fór, ungur, tveir vetrar til Danmarkar á fólkaháskúla. Hóast hann ikki var læraralærdur, starvaðist hann í mong ár sum lærari. Hann var virkin í politikki, bæði í sóknarstýrinum og í lögtinginum, har hann umboðaði sjálvstýrisflokkinn í 1920-árunum.

Rithøvundastarv hansara fevnir millum annað um yrkingar, sálmaskaldskap, bygdarsøgu og skúlabøkur. Hann var okkara ídnasta sálmaskald. Hann skrivaði fyrstu føroysku bygdarsøguna. Hann lýsti arbeiðslívið bæði á sjógvi og landi. Hansara tokki til náttúruna sást aftur í skúlabókum um dýraog fuglalívið – umframt í hansara landalæru og í sálmmum hansara og sangum yvirhøvur. Yrkingin *Lítla hara* stóð í savninum „Yrkingar,“ sum kom út í 1954.

Gunnar Hoydal

Úr:

Fiskimenn
Skúlaútgáva
Føroya Skúlabókagrunnur
2003:

Rasmus Rasmussen (1871-1962)

Rasmus Rasmussen var sjávlærdur lærari, setti saman við Símun av Skarði Føroya Fólkaháskúla á stovn í 1899. Skrivaði bæði yrkisbøkur undir egnum navni, t.d. *Føroya floru*, eins og fagurbókmentir, t.d. fyrstu skaldsøguna og fyrsta stuttsøgusavnið á føroyskum undir dulnevnum Regin í Líð. Hann var eisini í mong ár løgtingsmaður fyri Sjálvstýrisflokkinn

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

Fiskimenn

Skúlaútgáva

Føroya Sulabókagrunnur

2003:

Símun av Skarði (1872-1942)

Símun av Skarði var lærari og stjóri á Føroya Fólkaháskúla. Setti saman við Rasmusi Rasmussen háskúlan á stovn 1899. Var eisini skald, yrkti m.a. tjóðsangin *Tú alfagraland mítt*. Saman við Símun Paula úr Konoy gav hann út fyrsta føroyska barnablaðið, *Ungu Føroyar* (1907-10 og 1914-15). Símun av Skarði var í nøkur ár løgtingsmaður fyri Sjálvstýrisflokkinn.

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

Les 1. Lærarabók

2006:

J. H. O. Djurhuus (1881-1948)

J. H. O. Djurhuus var føddur í Áarstovu í Havn. Janus fór ungur á Borgundarhólm at ganga í studentaskúla og tók prógv í lögfrøði í Keypmannahavn 1911. Hann arbeiddi stundum í Danmark og stundum í Føroyum sum sakførari. Janus var fyrsti føroyingur, sum gav út yrkingasavn á prenti. Tað var í 1914, men longu í 1901 sást hansara fyrsta yrking í Tingakrossi. Janus breyt upp úr nýggjum innan føroyska yrking og er ein av okkara mætastu yrkjarum. Umframt yrkingasøvnini, sum hann gav út, var hann framúr týðari. Hann týddi fornan grikskan skaldskap til føroyskt, eitt nú Ilionskvæði. Hann týddi yrkingar hjá mongum gitnum yrkjarum til føroyskt. Yrkingin *Í búri* stóð í Tingakrossi í 1933. Hon var í savninum „Nýggjar yrkingar“ (1938)

Gunnar Hoydal

Úr:

www.rit.fo:

J.H.O. Djurhuus

Janus Djurhuus hevði lisið klassisku málina og var ávirkaður av griksku og hellenistisku mentanini. Tók prógv sum lögfrøðingur í 1911 og arbeiddi sum sakførari bæði í Danmark og í Føroyum. Men skald var hann fyrst av øllum, og fyrsta yrking hansara kom á prent í 1901. Her hoyrdist beinanvegin eitt annað lag enn tað, sum ljóðaði í fosturlandsyrkingunum árinum frammanundan, tá ið føroyska tjóðskaparrørslan tók seg upp. Her var persónligur skaldskapur í føstum

og mergjaðum skapi, og í sínum bestu yrkingum fær hann føroyskt mál at ljóma, sum var tað eitt av teimum gomlu klassisku heimsmálunum. Fyrsta savn hansara, Yrkingar, kom út í 1914 og er hetta samstundis fyrsta yrkingasavnið á føroyskum. Sum týðari er meginverk hansara Ilionskvæðið eftir Homeros.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Hans Andreas Djurhuus (1883-1951)

Hans Andreas Djurhuus var føddur í Áarstovu í Havn. Hann var bróðir J.H.O. Djurhuus. Hans Andrias var lærari í fólkskúlanum, realskúlanum og í læraraskúlanum. Sum skald var Hans Andrias ógviliga virkin og fjølbroyttur og royndi seg á flestøllum skaldskaparøkjum, t.d. sum yrkjara, sálmaskald, stuttsøguog ævintýrahøvund, skaldsøguog sjónleikahøvund. Hann verður mangan, og av røttum, nevndur Føroya kærasta fólkskald. Sera væl umtóktar eru ikki minst hansara mongu barnarímur. Tað mesta av tí, hann skrivaði, er komið út í verkinum „Ritsavn I-VII.“

Gunnar Hoydal

Úr:

www.rit.fo:

Hans Andrias Djurhuus

Har Janus Djurhuus leitar út í heim, leitar bróður hansara, Hans Andrias, inn í tann serstaka føroyska heimin. Hann er heimkærur høvundur, og samanborin við tann friðleysa og bráðsinta bróðir er hann tað ljósa og friðsæla skaldið í føroyskum bókmentum. Hann var lærari og skrivaði fagrar bókmentir av nógvum ymiskum slagi: yrkingar, sálmar, sangir, ævintýr, stuttsøgur, skaldsøgur og sjónleikir. Men tað eru fyrst og fremst hansara barnarímur, ið hava vunnið honum pláss sum yndisskald og fólkskald føroyinga. Í hansara skaldskapi er er ein kátur tóni, lívsgleði og gott treysti, og hann lyftir tað gerandisliga upp í skaldsligt ljós. Hansara lætta og livandi mál fekk stóran týdning fyri rithøvundar, sum komu aftan á hann.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:

Duruta og aðrar søgur
Føroya Skúlabókgagnur
2005

Hans Andrias Djurhuus

Hans Andrias Djurhuus var føddur í Áarstovu í Havn 20. oktober 1883. Sum ungur royndi hann sjólívið eitt stutt skifti, og veturin 1901-02 var hann næmingur á Føroya Fólkaháskúla í Føgrulíð. Hann tók lærarapróg av Føroya Læraraskúla í 1905 og starvaðist sum lærari, m.a. í Sandavági 1909-16 og í Realskúlanum og Læraraskúlanum í Havn frá 1919 og frameftir. Hann var onkur skeið í Keypmannahavn til eftirútbúgving á Danmarks Lærerhøjskole. Hans Andrias var virkin og fjøltáttadur maður

og hevði mong ymisk álitisstørv. Eitt nú var hann nevndarlimur – ofta formaður – í ymsum stovnum og feløgum. Vit kunnu nevna Havnar Sjonleikarafelag, Landsbókasavnið, Barnahjálpargrunnin og Føroya Forngrípafelag, umframt Bátasavnið á Debesartrøð. Í øllum tílikum verkligum starvi fekk hann dyggan stuðul frá konu síni Petru Djurhuus. Sum rithøvundur fevndi hann víða. Men fyrst og fremst var hann lýriskt skald og yrkjari. Hann skrivaði millum annað barnasøgur og barnasangir, ævintýr, fosturlands og náttúrusangir, sjónleikir, skúlabøkur, sjómannarímur, stuttsøgur og skaldsøgur. Nógvar av yrkingum Hans Andriasar eru savnaðar í søvnunum *Undir víðum lofti* (1934) og *Yvir teigar og tún* (1936). Eftir at Hans Andrias var deyður, kom út heildarútgávan *Ritsavn I-VII* (1952-62) við hansara ymisku skaldsligu avrikum. Hans Andrias var – og er – ein av okkara vinsælastu skaldum. Søgurnar í hesum savni (t.e. Duruta og aðrar søgur) vórðu fyrstu ferð givnar út í 1922. Hans Andrias Djurhuus andaðist 6. mai í 1951 eftir stutta sjúkralegu.

Føroya Skúlabókagrunnur

Úr:
Føroyskir
fólkaskúlalærarar
1870-1997:

Hans Andreas Djurhuus

Djurhuus, Hans Andreas, er føddur 20. oktober 1883 í Tórshavn, deyður 6. mai 1951, sonur Óla Jákup Djurhuus í Áarstovu í Tórshavn og Else Marie f. Poulsen úr Hósvík. Var giftur við Juttu f. Ziska úr Keypmannahavn. Hon doyði, og hann giftist upp aftur við Petru f. Petersen úr Nólsoy. Hans Andrias tók læraraprógv á Føroya Læraraskúla 1905 og var lærari í Klaksvík í 1905, hevði privatskúla í Tórshavn 1907-09, lærari í Sandavági 1909-16, á Tvøroyri 1916-19 og í Millum- og Realskúlanum í Havn og Føroya læraraskúla 1919-51. Hann var á ársskeiði á DHL 1906-07, 1911-12 og 1929-30. Hans Andrias hevði mong álitisstørv. Í Sandavági var hann formaður í sóknarstýrinum og limur í mongum nevndum. Í Tórshavn var hann formaður í Havnar Sjonleikarafelag, formaður og heiðurslimur í Havnar Klubba, formaður í Landsbókasavninum, formaður fyri barnahjálpargrunninum, formaður í Føroya Forngrípafelag 1944-51, ritstjóri Varðans 1944-51, limur í Det Kgl. nordiske Oldskriftselskab, heiðurslimur Føroya Lærarafelags, heiðurslimur Føroyingafelags, ein av stovnarunum og limur í stýrinum fyri Føroya Ferðamannafelag, riddari av St. Ólavskrossinum av 1. stigi, Hanseatisk Museums heiðurskross av 2. stigi (som bærer av norrøn kultur). **Yrkingasøvn:** *Hin gamla søgan 1905, Barnarímur 1915, Hildarljóð 1916, søgumál 1922, Sjómannsrímur 1925, Halgiljóð 1932, Morgun- og kvøldsálmur 1934, Undir víðum lofti 1934, Yvir teigar og tún 1936, Havet sang 1936. Sjonleikir:* *Marita 1908, Annika 1917, Álvaleikur 1930, Eitt ódnarkvøld 1930, Traðarbøndur 1933, Ólavskumynd 1935, Løgmandóttirin á Steig 1936, Eitt leygarkvøld í Bringsnagøtu 1947. Annað:* *Eitt ár til skips (smásøgur og ævintýr) 1922, Barnabókin 1923, Føroya søga 1924, Barnabókin (økt útgáva) 1927, Beinta (skaldsøga)*

1927, *Ævintýr 1929, Í mánalýsi (minnisrit) 1950 og Føroya søga (økt útgáva) 1952.*

Bókadeild Føroya Lærarafelags

Úr:

Føroyskir
Fólkaskúlalærarar
1870-1997:

Hans Marius Ejdesgaard (1887-1966)

Ejdesgaard, Hans Marius, er føddur 21. september 1887 í Oyndarfirði, deyður 23. mars 1966, sonur Andreas Ejdesgaard av Eiði og Elisabeth f. Justinussen av Glyvrum. Var giftur við Elsebeth f. Petersen úr Funningi. Hans Marius tók læraraprógv á Føroya Læraraskúla 1908 og var lærari í ymsum skúlum í styttri tíð, hann var eisini nakrar túrar til skips. Lærari í Oyndarfirði 1. oktober 1919 - 1. oktober 1952, tá ið hann fór úr starvi. Hann var formaður í sóknarstýrinum 1918-34 og formaður í skúlanevndini í fleiri ár. Hans Marius hevur skrivað *sjónleikin Eina myrking 1937, skaldsøguna Hitt ævinliga gonguverkið 1952 og søgusøvnini Lívsins rætt 1952 og Ein stjórna er tendrað 1962.*

Bókadeild Føroya Lærarafelags

Úr:

Føroyskir
Fólkaskúlalærarar
1870-1997:

Rikard Long (1889-1977)

Long, Rikard, er føddur 23. januar 1889 í Tórshavn, deyður 16. desember 1977, sonur Georg Long úr Keypmannahavn og Svanhildu f. Pálsson úr Vági. Var giftur við Ásu f. Justinussen frá Gjógv. Rikard Long tók cand. phil. prógv í Keypmannahavn 1909 og var lærari í Tórshavnar Skiparaskúla 1914-16 og 1919-20 og lærari í Føroya Millum- og Realskúla og á Føroya Læraraskúla 1921-54. Hann var løgtingsmaður fyri Fólkaflokkinn 1943-58, landsstýrismaður 1950-54, fíggjarnevndarformaður 1954-55. Formaður í Føroyska studentafelagnum í Keypmannahavn 1916-18, í ungmannaafelagnum Merkinum 1931-44, Føroya Ungmannaafelag 1932-43 og í Føroya Lærarafelag 1933-42. Hann var blaðstjóri á Skúlablaðnum 1937-42. Nevndarlimur í felgnum Varðin 1919-50, formaður 1935-50. Ritstjóri Varðans 1921-31 og 1935-50, formaður í Føroya Málfeleg 1939-40 og 1949-50, skrivari í Føroya Skipara- og Navigatørfelag 1921-50, nevndarlimur í Sjóvinnubankanum 1932-50, limur í Føroya skúlastjórn 1943-50, limur í føroysk-donsku samráðingarnevndini 1947 og 1949. Formaður í hjálpargrunninum fyri óarbeiðsførar fiskimenn 1939-50, formaður í Løgtingsins Skúlabókanevnd 1944-50 og í Løgtingsins Mentanargrunni 1944-50 og skrivari til 1976. Limur í stjórnini fyri Dansk-Færøsk Kulturfond 1952-59. Formaður í Føroya Læru ráð 1955-64. Formaður í nevndini til umskipan av Lærarakúlanum 1957. Limur í Orðabókagrunninum 1955-59. Limur í Skúlabókagrunninum 1957-67. Rikard hevur lagt til rættis og greitt nógvar bókur til prentingar m.a. *Songbók Føroya Fólks*. Hann gav

út bókina *Færøerne, Danmark, Grønland 1939* og stóð í nógv ár fyri útgávuni av *Álmanakkanum*. Hann hevur skrivað *Fornnorrøna Lesibók I við orðalista 1964*, hevur greitt til prentingar *Sandoyarbók I og II*. Eisini hevur hann týtt og givið út sjónleikirnar *Jeppe på bjerget*, *Erasmus Montanus* og *Den politiske Kandestøber* eftir Holberg. Í 1979 gav Hanus Andreassen út úrval av tí, Rikard Long hevur skrivað, *Kveikt og kannað*.

Bókadeild Føroya Lærarafelags

Úr:

Fiskimenn

Skúlaútgáva

Føroya Sulabókagrunnur

2003:

Rikard Long

Rikard Long var lærari í Føroya Millum- og Realskúla og í Læraraskúlanum. Rikard Long, sum eisini var skald, var fyrsti ritstjóri Varðans. Hann ritstjórnaði eisini og skipaði fyri mangari bókarútgávuni í sínari tíð. Var eina tíð løgtings- og landsstýrismaður fyri Fólkaflokkinn.

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

Les 1. Lærarabók

2006:

Pól F. Joensen (1898-1970)

Pól F. Joensen var føddur í Sumba. Hann hevði lisið til lærari, men var fá ár í starvi. Hann livdi sum traðarmaður og verkamaður. Pól F. mundi vera fyrsti samfelagsrevsandi yrkjari okkara. Hann átti ein skemtandi og bersøgnan tóna, men í kærleiksog fosturlandsyrkingum kundi hann eisini vera bæði inniligur og stillfórur. Eftir hann liggja mong yrkingasøvn og ein prosabók, *Seggjasøgur úr Sumba*. Yrkingin *Til mín son* er úr savninum „Millum heims og heljar,“ sum kom út í 1942.

Gunnar Hoydal

Úr:

www.rit.fo:

Poul F. Joensen

Poul F. varð føddur og vaks upp í Sumba, brimplássinum sunnast í Føroyum, og í hansara skaldskapi hoyrist ofta dunið av uppgangi, málsliga og sálarliga. Hann var útbúgvinn lærari, men treivst ikki í skúlastovu og livdi flestu árinum sum traðarmaður og verkamaður. Eftir samtíðar meting tók hann harðliga til orðanna, og í hansara skaldskap er ofta eitt spottandi lag. Einkin var honum heilagt og minst av øllum trúðarøsing og klandursom sekterisma. Prestur í kjóla og kraga og trúðboðarin við himmalvendum eygum eru láturligu umboðini fyri svik og kávalæti, og allir samfelagsstuðlar fáa av at vita í hansara skrivning. Tó eitt var honum dýrabart alt lívið: kærleikin og tann holdsliga ástin, og hansara ástaryrkingar eru millum tær vakrastu í føroyskum skaldskapi.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006

William Heinesen (1900-1991)

William Heinesen var fjølbroyttur listamaður, sum, umframt at skriva, eisini fekst við tónleik, sjónleik og myndlist. Ævintýr, søgur og sagnir hava nógv at siga í hansara verki, og hann gevur tí skaldsliga og tí stuttliga stóran ans í sínum myndum. Hann avmyndar sínar landsmenn við samkenslu og góðum hjartalagi

Gunnar Hoydal

Úr:
www.rit.fo:

William Heinesen

William Heinesen er tann føroyski rithøvundurin, sum er kendastur í útlondum. Hann vaks upp í Havn, og sum elsti sonur ein handilsmann og reiðara varð hann settur í keypmanslæru í Keyptannahavn. Men hugurin at skriva og tekna fekk hann tíðliga at fara undir listaligar royndir, og fyrsta yrkingasavn hansara kom út longu í 1921. Hann leitaði skjótt heim aftur og búði síðani í Havn alt sítt lív. Aftan á tær fyrstu sosialu skaldsøgurnar í 1930-árinum gjørdist hesin lítli høvuðsstaðurin í stórhavinum so við og við høvuðsevnið í hansara skaldsøgum og stuttsøgum, og hesin heimstaður hansara er fyri hann bæði heimsins nalvi og tornið á heimsins enda. Skaldskapur hansara er týddur til 20 ymisk mál, hann varð heiðraður við fleiri bókmentaprísnum og var í uppskoti til bókmentaheiðursløn Nobels.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:
Stjørnuskaldið
undir Varða
Føroya Skúlabókagrunnur
2000:

William Heinesen

Hann klipti og lýsti stjørnurnar og gjørdist vitameistari á heimsins enda. Úr arbeiðsmáttuni undir Varða skoðaði hann heimbyin og havsins óendaligu víddir og gjørdi lítla býin í havinum til heimsins miðdepil. William Heinesen er gitnasti høvundur, Føroyar eiga. Hann var viðurkendur víða um og fekk fleiri virðislønir, av teimum størstu eru bókmentavirðisløn Norðurlandaráðsins, sum hann fekk í 1965, og Sonningvirðislønin, í 1985. Bókmentir hansara eru eisini umsettar til mong onnur mál. William var tó ikki bert høvundur, men fjøllistamaður. Á ungum árum var hann mest kendur sum málarari, hann fekst nógv við tónleik og smíðaði fleiri tónaløg. Alt lívið virkaði hann á flest øllum mentaøkjum. William var føddur í Havn 15. januar 1900. Pápi hansara, Zacharias Heinesen, var ættaður úr Bø, og mamma hansara, Caroline Restorff, var triðja ættarlið av donsku Restorff-ættini, sum búleikaðist í Havn. Í barnaheimi hansara varð tosað danskt, ið eisini var undirvísingarmál í skúlanum. Hetta gjørdi, at danskt var natúrliga

skriftmálið hjá Williami. Javnaldrin, skyldmaðurin og besti vinmaður hansara, Jørgen-Frantz Jacobsen, skrivaði eisini á danskum. Hinvegin skrivaðu Heðin Brú og Christian Matras, sum vóru føddir um sama mundið, á føroyskum. Teir vuku upp í einum umhvørvi, har føroyskt var tað natúrliga málið. Hóast skrivaðar á danskum eru bókmentir hansara avgjørt føroyskar. Tær eru sprotnar úr føroyska umhvørvinum, og William lýsir alheims fyrbrigdi við støði í jørðildinum, hann er uppvaksin í. Havnin verður lýst sum mikrokosmos, har hin lítli og kendi heimurin við einstaklingum, hendingum, smáum og stórum, verður lýstur. Heimligu gerandislýsingarnar verða síðan lyftar upp í makrokosmos, har tær verða sæddar í alheims høpi. Inngangurin til *Glataðu Spælimenninar* er gott dømi um, hvussu William tekur støði í Havnini og síðani lýsir alheimin:

Langt úti í kviksilvurlýsandi meginhavinum liggur eitt einsamalt, lítið, blýlitað land. Hetta evarska lítla landið er samanborið við stórhavið sum eitt sandkorn á gólvinum í einum veitsluskála. Men sætt undir sjóneyku er hetta sandkornið kortini ein heilur heimur við fjøllum, dølum, sundum og fjarðum, húsum og smáum menniskjum. Ja, einastaðni er ein heilur lítil, gamal býur við bryggjum og goymsluhúsum, gøtum og strætum, brøttum skotkendum gongdum, torgum og kirkjugarði. Á einum kneysa er eisini kirkja bygd. Úr torninum sæst víða út yvir tøkini í býnum og langt út yvir tað stórfingna havið.

(s. 9, Heðin Brú týddi í 1975)

Tað eru brot sum hetta, ið hava gjørt, at William í 1980 varð tilnevndur heiðursborgari í Havn við teirri grundgeving, at hann hevði gjørt hana kenda út um landamørk. Eingin annar hevur fingið hendan heiðurin uttan langabbi hansara M.C. Restorff, sum var bakari, reiðari og keypmaður. Ofta er trupult at verða viðurkendur í egnum landi, og tað var seint, at William varð góðtíkin sum høvundur í Føroyum. Í Danmark og aðrastaðni í heiminum varð hann alment viðurkendur í fimmtíárunum, men í Føroyum ikki fyrr enn væl seinni. Fleiri orsøkir eru til hetta. Ein er, at hann skrivar á danskum. Tá William fer undir at skriva, eru føroyskar bókmentir ikki meira enn við at fáa fótin fyri seg, og stríðið fyri at fáa føroyskt mál viðurkent er í hæddini. Í danska bókmentaheiminum var William mettur sum danskur høvundur, men føroyski lesarin tók hann ikki rættiliga til sín, hóast hann millum aðrar høvundar og listafólk í Føroyum var høgt mettur. Onnur orsök til seinu viðurkenningina er, at William finst harðliga at fanatisku trúarbólkunum. Hetta var ikki væl upptikið í gudrøkna føroyska samfelagnum. Triðja orsøkin er vinststrasinnaðu, politisku sjónarmið hansara, ið skína ígjøgnum í skaldskapinum, og sum hann ongantíð duldi fyri. Ein týðningarmikil orsök til, at hann ikki varð viðurkendur fyrr, er eisini, at nógv, serliga fólk í hansara samtíð, tóku sær tykni av, at hann gjørdi gjøldur burtur úr persónum og tilburðum, sum tey hildu seg kenna aftur í skaldskapinum.

Fólk ilskaðust um, at hann gav útheiminum hesa keipumynd av Føroyum og føroyingum. Eisini hildu tey, at hetta ikki vóru rættar bókmentir, tí hann skrivaði jú ikki um annað enn tað, sum øll kendu. Sjálvur segði hann, at bøkur hansara bert partvíst bygdu á livandi fyrimyndir. Eginleikar og eyðkenni vórðu tikin frá ymsum persónum og ofta úr egnum upplivingum og hugaheimi.

Um skaldskapin

Skyldskapur og nýskapin

Hóast William Heinesen sum rithøvundur er sín egin og hevur sín egna stíl, so eru ávís viðurskifti, ið hava ávirkað skaldskap hansara. Hann var í skaldskapi sínum í ávísan mun partur av rákum og stíleyðkennum í føroyskum, norðurlenskum og alheims bókmentum. Í føroysku bókmentasøguni verða William Heinesen, Christian Matras og Heðin Brú, sum eru av sama ættarliði, nevndir *Teir tríggir varðarnir*. Christian Matras og William eru skyldir í lýriska skaldskapinum, meðan líkiskapurin millum William og Heðin Brú serliga er í skaldskapinum á óbundnum máli og lýsingini av broytingartíðum í føroyska samfelagnum. Ávirkanin frá kvæðaskaldskapinum sæst í stílinum og evnistilfarinum. Í stuttsøguni *Dansinum* eru kvæðini eitt grundarlag undir søguni, og William nýtir eisini í nógvum myndum tilfar úr kvæðum. William segði sjálvur, at sálmarnir hjá Kingo, sum hava verið nógv nýttir í Føroyum, høvdu havt stóran týdning fyri hann. Hann var hugtikin av ljómandi, myndríku sálmunum og hugsanini hjá Kingo um ljósu síðurnar, sum eisini eru í lívinum, hóast kingosálmarnir í stóran mun snúgva seg um lívsins døpru síður. Fleiri rák í norðurlenskum bókmentum hava í størri og minni mun ávirkað William. Nevnast kann **súmbolisman** frá aldamótinum; hetta sæst serliga í fyrsta yrkingasavninum, har náttúran verður lýst súmbolskt og endurspeglar sinnið. Í framhaldi av hesum sæst **modernisma** í ávísan mun. Modernisman er innihaldsliga eyðkend av, at veruleikin sýnist syndraður og menniskjan fremmandagjörd, myndamálið tekur ofta støði í býnum. Í sniðinum sæst syndraða veruleikafatanin gjøgnum sprongda skapið, har setningsbygnaðurin er upploystur, og farið verður frá eini mynd til aðra. Hesar yrkingar hjá Williami eru ofta samfelagsrevsandi, og í hugsanum sínum um oyðandi samfelagsligar máttir er hann skaldsliga í ætt við vinmannin, danan Otto Geldsted, ið var yrkjari. Modernistisku yrkingarnar eru tó bert lítil partur av skaldskapi Williams á bundnum máli. Meginparturin av yrkingunum hjá Williami er heimspekiligur og kosmiskur, har hann lýsir menniskjuna og tilveru hennara sum óendaliga ringrás í alheiminum. Sigast kann, at hann her hevur sín egna stíl, sum mennist gjøgnum alt ritverkið, tó er ávísur skyldskapur við danska skaldið Thøger Larsen. Í skaldskapinum á óbundnum máli gav m.a. danski høvundurin Hans Kirk íblástur. William legði seg í tríatiárunum aftur at **sosialrealismuni**. Fyrstu tvær skaldsøgunar eru sosialrealistiskar og fylgja sostatt tí sniðinum, sum var nógv frammi í bókmentum í tríatiárunum. Sosialrealisman hevur til endamáls at lýsa einstaklingin í samspæli við samfelagið, og samhugin liggur hjá tí ognarleysa, sum

verður kúgaður í kapitalistiska samfelagnum. Oftast verður kollektivskaldsøgan nýtt, soleiðis at ikki bara **ein** høvuðspersónur verður lýstur, men ein bólkur av fólki, sum mennist og broytist í mun til samfelagið kring hann. Seinni í skaldskapinum flytur William seg partvíst frá sosialrealismuni móti **magisku realismuni**. Magiska realisman verður vanliga knýtt at suðuramerikonskum høvundum og er serliga frammi frá sjeyti- og áttatiárunum. Tó sæst tann magiska realisman framman undan hesum hjá Williami. Hann er framvegis realistiskur í lýsingini av samfelagnum, men samstundis verða óskiljandi og yvirnatúrligar hendingar lýstar, og hugflogið hevur yvirvág. Ofta verður gjørt nógv av, og hendingarnar kunnu sýnast ógvisligar. Eyðkent fyri magisku realismuna er eisini frásøgugleðin, og júst gleðin við at siga frá lýsir gjøgnum skaldskap Williams. Hann er fabulerandi, tað er at hugflogið er frammarlaga, eisini í realistisku frásagnunum, og lesarin kennir seg lyftan til aðrar heimar í bókum hansara. Sum framhald av magisku realismuni fer William yvir til **mýtiskan frásøguhátt**, har lívsins stóru spurningar verða umrøddir. Mýtan fer ikki fram í ávísari tíð, hon snýr seg um tilveruspurningar og lýsir mótsetningar sum lív/deyða, ungdóm/aldurdóm og gott/ilt. Í mýtiska skaldskapinum hjá Williami kemur hugaheimurin hjá barninum ofta til sjóndar. Gjøgnum dreymakendar sjónir um syndafall og dóm, trøll og aðrar yvirnatúrligar verur, skapar barnið sær mýtur og tilverufatan sína. Lívsupplivingarnar hjá barninum og oldinginum, tí gamla yrkjaranum, verða ofta bundnar saman. Í mýtunum nýtir William ofta myndir og sýmbol úr bíbliuni, norðurlendsku og griksku gudalærunum og eisini úr kinesiskari heimspeki. Tað er serliga í skaldsligu endurminningunum, at mýtiski frásøguhátturin verður nýttur.

Stíleyðkenni

William royndi seg innan øll skaldskaparsløg, og sermerkti stílin sæst í øllum, hann skrivar. Í samrøðum sigur William, at fyri hann hevur **tað poetiska** alstóran týdning. Tað poetiska dregur saman og styrkir upplivingina av lívinum. Í *Gott kvøld, máni, gott kvøld, vinur mín* sigur hann, at ringt er at endurgeva poetisk upplivilti, men tey eru tætt knýtt at barndómsupplivingum:

Barnaminni kámast vissuliga ikki við aldrinum, tey gerast sterkari. Ein ótømandi brunnur eru barnaárin – eitt ævintýrfjall, ið altíð gávumilt letur seg upp fyri tínum "sesam!"
Fyri meg er hetta "sesam", hesin lykil til barndómsins farna, men tó ongantíð mista land, fast knýtt at tónleiki.

(s. 108)

Tað poetiska hevur týdning bæði fyri innihald og snið. Innihaldsliga snýr tað seg um lívsgleði og at duga at síggja poesi í øllum lutum. At høvundurin er fjøllistamaður sæst, tá hann spælir sær við orðunum. Í søguni *Spákingartúrur í skýminginitekur* hann t.d. soleiðis til:

Uttan av Ljósmóðurbrekkuni, har eitt sindur av sólskini enn drálar á tekjunum, hoyrist eitt undurfult ljóð frá spælandi børnum, ja, lurta nú! Tað reisir seg og fellur í langligum aldustevi, rennur av og á saman í einum melduri av ovurfegnum geyli, einari goskeldu av garvillari lívsgleði – ein gomul og ongantíð gloymd symfoni úr barndómsins dýpi, tíðarinnar morgni!

(s. 181/182)

Í skaldskapi Williams síggja vit sostatt gleðina um orðini, litirnar, ljósið og tónarnar. Vit síggja og hoyra føroyska veðurlagið, landslagið og himmalrúmið, har høvundurin spælir sær við allar sansir menniskjans. Eitt annað høvuðseyðkenni er skemtingarsemið. Í fyrstu yrkingunum hevur dapurskygni stóran leiklut, men skjótt sæst skemtingarsemi Williams bæði í skaldskapi og myndlist. Skemtið ger stúlin lættan og kann setast í samband við tilverufatan høvundsins, um at tað góða hevur lyndi til at sigra í lívinum. Skemtið er oftast góðvarið, sum tá hann lýsir serskøltar og eyknevni teirra. Í lýsingini av teimum verður tað margháttliga og láturliga drigið fram, men hon er ikki spottandi. Í viðgerð Williams av átrúnaðarligum og politiskum viðurskiftum gerst skemtið meira speirekandi, og stíllurin er ofta yvirdrivin og láturverdur. Í førum nýtir hann spei, t.d. í *Minningarorðum um ein eiturkopp*, har hann hvassliga finst at handils- og ídnaðarsamfelagnum og átrúnaði sum skálkaskjóli. Sama speisemi síggja vit aftur í politisku keipumyndunum.

Átrúnaður og hugburður

Eins og trúgv og trúarspurningar eru týðandi tættir í føroyska samfelagnum, so hevur trúgv stóran leiklut í skaldskapi Williams. Hann viðger ein tvídrátt í trúarspurningum og kveistar burtur trúarlæru, ið avnoktar lívsgleðina. Hann lýsir útlensku trúarbólkarnar sum fordømandi og oddafiskar teirra sum menn, ið royna at vinna vald á fólki. Prestum fólkakirkjunnar, ið koma uttaneftir og hava trúna sum livibreyð, trýtur rótfesta gudrøknið hjá føroyingum. Upp ímóti trúboðarum og prestum setir William so tað gudsóttandi í fólkinum, ið er merkt av áleti á góðu máttirnar og á ein Gud, ið skapar og heldur øllum uppi. Í fyrstu skaldsøgunum er høvuðsdenturin lagdur á at lýsa føroyska samfelagið í remlingartíð, og átrúnaðurin fær serligt pláss. Seinni verður høvuðsdenturin fluttur frá samfelagslýsingum yvir á menniskjuna, og hvussu hon upplivir máttir og remlingar í tilveruni. Trúgvin verður lýst sum lívsnoktandi máttur. Í seinni bókunum verður trúarkenslan kosmisk og dentur verður lagdur á uppliving menniskjunnar av lívsgátuni. Føðing og deyði hava stóran týðning, og lívsmáttirnir verða dyrkaðir. Støða høvundsins til lívið og lívsmáttirnar er merkt av virðing, og ævinleikin er endurnýggjan og uppreisn í náttúruni. Hetta sjónarmiðið stendur í andsøgn til ævinleikahugmyndina hjá kristindóminum, og rithøvundurin fatar tíðina sum sýkliska. Greiður hugburður sæst í skaldskapi hansara. William sigur fleiri ferðir í samrøðum, at ringt er at vera leysur av

politikki, og hóast hann sigur seg hoyra til á vinstraveinginum, so er hann ikki talsmaður fyri ávísan politik. Eisini sigur hann, at ringt er hjá hævundi ikki at taka støðu, og serliga, tá talan er um sosialar spurningar, noyðist hævundurin at vera fyri ella ímóti. Hann var ikki knýttur at ávísnum flokki, men hevði sum hugsjón ta stríðandi humanismuna, nevniliga menniskjuna sum stríðist fyri tí góða. William sigur í ritroyndini *Minnir og tankar ein vátan morgun millum jól og nýggjár* frá 1983, at tað einasta, sum kann verja tað hugsandi og leitandi menniskjað móti fullkomnum hópisloysi, er tann hugsan, **at vit eru medmenniskju**. Víðari sigur hann, at henda hugsan er kjarnin bæði í sosialismu og kristindómi, og at hesar tankaverðir kundu møtst og í felag stríðst móti altoyðandi krígshóttanini. Hann sigur tó samstundis, at tað tíverri ikki ber til, tí so nær eru tollítlu íbúgvarnir á hesi gongustjørnu ikki komnir hvør øðrum sum medmenniskju.

Skaldskapur og list

Yrkingar

Yrkingaskaldskapur William Heinesens kann býtast í trý skeið. Tað fyrsta eru leitandi, sýmbolsku náttúruyrkingarnar. Skeiðið er í tekstasavninum umboðað av *Nátt og morgni*, og *Víkini*. Annað skeiðið er, har samfelagspolitiska hugsanin hevur yvirvág, og er umboðað av *Altjóðakvæði yvir grøv Hans Kirks*, *Tí ljóta skóginum* og *Heimsins undirgangi*. Triðja skeiðið er eyðkent av lívsgleðini og tí búnu, fullfíggjaðu kosmisku tilverufatanini. Tað er umboðað av *Mítt káta norð* og *Tí náttin kemur*. Í fyrsta yrkingasavninum, *Arktiske Elegier* (1921), sæst longu tilverufatanin, sum vísir seg í seinnu bókmentunum. Hævundurin leitar eftir meiningini við lívinum, og í fleiri av yrkingunum verður náttúran brúkt at vísa lívsgongdina. Deyðin er fortreyt fyri lívinum í náttúruni, og vísir hetta sýklisku tilverufatanina. Nógvar av yrkingunum eru daprar, sum heitið á savninum eisini bendir á, og deyði og undirgangur eru frammarlaga í huganum. Tó eru móti endanum av savninum eisini lívsjáltandi yrkingar, men kosmiska hugsanin hjá Williami er ikki fullfíggjað enn. Yrkingarnar hava ljómandi stev, ið byggir á klassiskt, danskt yrkingalag, sum t.d. sæst í *Nátt og Morgni*. Eisini stev og snið úr kvæðum og norrønum skaldskapi verða brúkt. Annað yrkingasavnið, *Høbjergning ved Havet*, kemur út í 1924, og William heldur her somu kós sum í tí fyrsta. Tað er heystið, sum er miðsavnandi í hesum savni, og nógvar myndir eru um deyðan. Triðja savnið, *Sange mod vaardybet* frá 1927, er skrivað sama ár, sum bróðir Williams doyði ungur. Hann roynir at skriva seg burtur úr sorgini, og í hesum savni er várið miðsavnandi. Deyðin er framvegis nógv umrøddur, men sorgblídnid er hvørvandi, og yrkjarin sær deyðan sum fortreyt fyri lívinum. Savnið er heilskapað, og í teimum seinnu yrkingunum er huglagið merkt av friði. *Stjernerne vaagner* (1930) er uppافتur bjartskygdari, stjornurnar eru miðsavnandi og kosmiska hugsanin er her meira fullfíggjað. William sigur sjálvur, at ungdómurin, tá leitað verður eftir meiningini við tilveruni, ofta leggur dentin á tað dapra, men her verður denturin lagdur á tað lívsjáltandi.

Í *Den dunkle sol* frá 1936 koma nýggir tankar fram. William vendir sær frá tí heimspekiliga og úteftir og finst at teimum politisku rákunum, sum eru frammi. Hann finst at nasismuni í Týsklandi, og sosialu hugsjónirnar vísa seg týðiliga. Yrkingarnar eru meira politiskar og viðgera spurningar sum sosialt órættvísi og kúgan. Ein partur av yrkingunum er eisini framhald av kosmisku hugsanini um lív og deyða. Aftan á hetta savnið skrivar William leingi bert á óbundnum máli, og ikki fyrr enn í 1961 kemur yrkingasavnið *Hymne og harmsang*. Sum heitið lýsir, eru hesar yrkingar bæði fagnaður til lívið og atfinningar at fyrbrigdum í tíðini. Partur av yrkingunum er framhald av teimum í *Den dunkle sol* og evni sum seinni heimsbardagi, atombumban og kalda kríggið verða tikin fram. Vandin fyri heimsins undirgangi er frammarlaga, hóast nógvar av yrkingunum eru lívsjáltandi. Stíllurin er stundum modernistiskur og speirekandi. Síðsta yrkingasavn Williams er *Panorama med regnbue* frá 1972 og er mest heilskapaða savn hansara. Tað tekur samanum evni og hugsjónir úr øllum søvnunum, og menningin frá tí unga, leitandi yrkjaranum í *Arktiske Elegier* til gamla yrkjaran er eyðsýnd. Heimspekiligu yrkingarnar hava yvirvág og kosmiska hugsanin er í hásæti. Savnið er ætlað sum eftirskrift til skaldskapin ella eitt farvæl, har gamli yrkjarin gleðist um lívið og fagnar tí.

Skaldsøgur

Eftir fyrstu yrkingasøvnini fer William í holt við at skriva á óbundnum máli. Hann sigur, at orsökkin partvíst var, at hann ætlaði at kunna liva av at vera rithøvundur, og partvíst, at teir tankar, hann gjørði sær um fólk og samfelag, best kundu sigast á óbundnum máli. *Degningsvindar* var fyrsta skaldsøgan, og hon kom út í 1934. Hon lýsir gongdina frá gomlu til nýggju tíðina og fer fram á lítlari oyggj og í størri bygd. Tað er bygdarsamfelagið og samspæl tess við umheimin, ið lýst verður. Yvirklassin er kongsbóndin, sum hevur trupulleikar við at varðveita sín samfelagsliga leiklut, av tí at fiskivinnan tekur yvir. Teir ungu fara heldur til skips, og tað er reiðarin, sum tekur yvir leiklutin sum yvirklassi. Tey ognarleysu verða sostatt framvegis kúgað. Eitt annað høvuðsevni er átrúnaðurin. Sektirnar verða lýstar, og tað vísir seg, at tær eru tætt knýttar at kapitalismuni. Skaldsøgan varð ikki væl móttikin av ummælarum og lesarum, og William umskrivaði og stytta hana seinni. Onnur skaldsøgan, *Nóatún* (1938), varð væl betur móttikin. Hon er ávirkað av kollektivskaldsøguni *Útróðrarmonnunum* hjá Hans Kirk. Bakgrundin fyri gongdini er jarðarlóggávan frá 1937, sum gav ognarleysum móguleika at fáa jørð av kongsfestum at velja. Ein bólkur av niðursetufólkum fer til óbyggt øki og roynir at skapa sær betri tilveru har. Skaldsøgan vísir á ymsar trupulleikar, teimum eru fyri, og stríð teirra við kongsbónda og reiðara. Samhugin millum niðursetufólkini verður lýstur, og sagt verður frá viðgangi og mótgangi í niðursetubygðini. Í 1949 kemur *Í Sortanum*, sum fer fram undir sienna heimsbardaga. Hon finst harðliga at rotinskapi og peningajagstran. Reiðarar ríka seg upp av fiskaflutningi til Onglands, meðan sjómenn lata lív av hesum flutningi. Føroyar vóru hersettar av bretum, men tað er ikki tað, William leggur dentin á.

Høvuðsdenturin verður lagdur á reiðararnar og tey ognarleysu. Eisini sektirnar fáa sítt pláss her, og skaldsøgan er rættiliga dapurskygd. Stíflurin er fabulerandi og speirekandi. Við *Glataðu spælimonnunum* (1950) verður William av álvara viðurkendur í bókmentaheiminum. Tó at hon kom út eftir *Í Sortanum*, var hon skrivað áðrenn. Her fer hann aftur til tíðina fyri fyrra heimsbardaga. Staðið er Havnin, og skaldsøgan er bygd upp í fyra satsum. Tónleikurin hevur stóran týdning og verður knýttur saman við lívsgleðini. Tað lívsnoktandi er umboðað av fanatiska trúarbólkinum, sum roynir at fáa bann ímóti rúsdrekka. Hóast tað gongst spælimonnunum illa, er skaldsøgan lívsjáltandi, og tað góða lýsir úr bókini. Har eru nógvir persónar og ógvisligar hendingar, og tann frítt fabulerandi stíflurin hjá Williami hevur funnið sína legu. Í *Móður Sjeystjørnu* (1952) fer William frá realismuni yvir í tað mýtiska. Bókin byrjar við lívsins undri, at eitt barn verður føtt. Vit síggja, hvussu barnið fatar lívið og heimin uttan um seg. Sektirnar eru aftur her negativt lýstar, men lívið og tað lívsjáltandi vinnur. Grundtankin í bókini er kosmiskur, og kvinnan verður lýst sum almóðirin. Stíflurin er lýriskur, og skaldsøgan er sett saman av stuttsøgukendum brotum. *Det gode håb* (1964) má metast at vera høvuðsverk Williams, og tað var fyri hana, at hann fekk bókmentavirðisløn Norðurlandaráðsins. Hon er søgulig skaldsøga, sum fer aftur í 1600-talið, og høvuðspersónurin er bygdur á Lucas Debes, sum var prestur í Havn í Gablatíðini og hjálpti fólkinum móti kúganini. Hann var við til at fella tað harðrenda stýrið. Hóast skaldsøgan byggir á søguligar persónar og hendingar, er hon frítt fabulerandi, og William leggur sína tulling av hendingunum fram. Sum heitið sigur, er vónin um, at tað góða sigrar, týðandi, og aðalhugsanin er grundað á stríðandi humanismuna. Skaldsøgan er sett saman av dagbókarkendum brotum, frásøguhátturin er tilætlað gamalsligur, og málburðurin er lagaður til málið, sum tosað varð í teirri tíðini. *Tornið á heimsins enda* (1976) hevur undirheitið *Skaldsøga í minnisbrotum um ungdómin hjá hinum yngsta*, og frásøgumaðurin er gamli yrkjarin, sum minnst aftur á barndómin og tosar við seg sjálvan sum smádrong. Hon er partvíst sjálvsævisøgulig, men William sigur sjálvur, at hon er skaldslig lýsing. Stíflurin líkist tí í *Móður Sjeystjørnu* og er mýtiskur, prosalýriskur og stuttsøgukendur.

Stuttsøgur

William læt átta stuttsøgusøvn úr hondum í tíðarskeiðinum 1957 til 1985. Tá fyrsta stuttsøgusavnið, *Kur mod onde ånder*, var givið út, vóru flestu av skaldsøgunum og yrkingasøvnunum komin. Meginparturin av evnunum, hann skrivar um í stuttsøgunum, er sovordíð, sum hann eisini viðger í yrkingunum og skaldsøgunum. Fleiri av søgunum eru nærum sjálvsævisøguligar lýsingar av barninum, har hugsanir og upplivingar hjá tí eru í miðdeplinum, og kunnu tær sammetast við *Móður Sjeystjørnu* og *Tornið á heimsins enda*. Seinasta stuttsøgusavnið, *Laterna magica*, er eisini seinasta bók Williams. Eyðkent fyri hana er, at yrkjarin onkursvegna sigur farvæl. Síðstu søguna nevnir hann eftirskrift, og savnið tekur saman um ritverk og lívsverk Williams. Eins og skaldsøgunar kunnu stuttsøgunar býtast sundur í realistiskar, magiskt realistiskar og

mýtiskar søgur. Realistisku søgurnar eru lýsingar av sosialum viðurskiftum og fólki í Havn og lýsingar av barninum, ið oftast eru endurminningarkendar. Realistisku søgurnar hava eisini mýtisk eyðkenni. Í hesum tekstasavni eru tær umboðaðar av *Atalantu*, *Sproytíprøvanum*, *Dansinum* og *Vátligum heimbyli*. Í magiskt realistisku søgunum verða persónar og umhvørvi realistiskt lýst, men yvirnatúrligar hendingar koma fyri og verða lýstar, sum vóru tær veruleiki. Søgan, sum í hesum savni umboðar henda ból, er *Deyvstummu gestirnir*. Tær mýtisku søgurnar snúgv seg aloftast um lív og deyða og eru ikki knýttar at tíð og ávísingum rúmi. Í savninum eru søgurnar *Gamli gesturin* og *Spákingartúrur í skýmingini* dømi um hetta.

Greinir

William skrivaði fleiri greinir, ritroyndir og ummæli í føroysk og donsk bløð. Nógv av teimum eru skrivað í sambandi við mentanarlig tiltøk í Havn, og ummælini eru aloftast av føroyskum bókmentum. Hann var íðin í føroyska mentanarlívinum og hevur hjálpt og stuðlað mongum høvundum. Somuleiðis legði hann seg út í tíðarinnar kjak við greinum um nógv ymisk viðurskifti, m.a. um NATO og sambandið millum Føroyar og Danmark, sum *Í valdi stóra Ormsins* er dømi um. William sigur í samrøðum, at hugur hansara at skriva greinir ikki var so stórur. Betur dámdi honum at koma við áskoðanum og hugsjónum í skaldskapi og myndlist.

Myndlist

Í Føroyum var William fyrst viðurkendur fyri myndlist sína. Hann virkaði sum teknari og málarar alt lívið og hevði stóran týðning fyri menningina av myndlistini her á landi. Hann var við til at skipa fyri mongum listaframsýningum og at seta á stovn Listasavn Føroya. Í bókini um myndlist sína, *Filsni og hampafólk* (1980), greiðir hann frá, hvussu hann longu í tjúguárunum saman við øðrum – m.a. Mikinesi – hevði høli at mála í, og hvussu teir høvdu listaframsýningar í hesum árunum. William hevur fingist við at kalla øll øki í myndlistini. Hann hevur prýtt ørgrynni av bókaútgávum, m.a. lesibøkur til skúlabrúks, málað leiktjöld til Havnar Sjonleikarafelag, teknað keipumyndir til bløð og harumframt málað náttúru-, fólka- og ikki minst trøllamyndir. Í fimmtíárunum málaði hann meira enn hann skrivaði og m.a. prýddi hann samkomuhøllina í nýggja kommunuskúlanum í Havn við tilfari úr Sjúrdarkvæðunum. Seinnu árin fekst hann serliga við pappírsklipp, sum eru sermerkt fyri hann. Mest nýtta motivið í málningalist Williams eru trøll og huldufólk. Longu í tjugunum ger hann fleiri pastellir við trøllamotivi, og tá hann teknað fólk, hava tey ofta trøllaskap. Í uppvøkstri hansara var pátrúgvín livandi millum fólk, og hugsanin var, at náttúran var íbygd. Hvør stórur steinur var íbygdur, og vit síggja í náttúrumálningum hansara, at grótið líkist trøllum. Hetta sæst m.a. í *Millum bygda*. Trøllini eru tó ikki óhugnalig sum í fólkatrúnni, tey eru blíðsnýðað, og skemtingarsemi og speisemi hava yvirvág í hesum

myndum. Føroyska náttúran verður ofta lýst á myndunum, og fólkafundir, sum vóru vanligir fyrst í øldini, verða tíðum avmyndaðir. Nógvar tekningar liggja eftir William, og hann hevur teknað ein hóp av andlitsmyndum av kendum og minni kendum fólki. Hetta eru ofta keipumyndir, men aðaltátturin er skemtingarsemi. Eisini politiska hugsan hansara kemur fram í myndlistini, har politikarar og kapitalistar ofta hava trøllaeyðkenni. Umleið 1970 fór William í holt við pappírsklippini. Tey eru rúgvismikil. Her tekur hann ofta motiv úr gudalærum, og hann lýsir yvirnatúrligar skapningar sum marmenlar og havfrýr. Hann avmyndar eisini fyrirbrigdi, ið hava samband við tónleik, t.d. hin so kenda fiólleikaran.

Tónleikur

Eisini tónleikurin er partur av virki Williams. Alla sína tíð var hann við í tónleikalívini. Í barnaheimi hansara ljómaði tónleikurin, fleiri í familjuni vóru dugnaligir og virknir tónleikarar, og hin kendi Bakar Hansen, sum er fyrmyndin til ein av tónleikarunum í *Glataðu Spælimonnum*, var dagligur gestur heima hjá teimum. Bæði í myndlistini og í ritverkinum er tónleikurin eitt afturvendandi evni. William fekst eisini við at gera tónleik og var við til at stovna Tórshavnar Musikkiskúla. Tónleikurin, hann lurtaði eftir, og sum hann smíðaði, var klassiskur. Nøkur av tónaløgunum vóru gjørd yvir gomul føroysk vísu- og sálmaløg. Í tríatiárunum gjørdi hann tónaverk yvir sálmin hjá Kingo *Vágn op og slá på dine strenge*. Hetta eru variatiónir yvir gamla lagið, ið nýtt varð til henda sálm. Annað av kendu verkum hansara er *Tívilis døtur*, sum er smíðað yvir gamlan skjaldartekst. Tað er gjørt til sjónleikin *Hoyr um annan, hygg um teg sjálvan*, sum William og Hans Andrias Djurhuus skrivaðu saman tíðliga í tríatiárunum. Leikurin varð frumframfördur síðst í sekstiárunum. Lagið er trøllakent eins og onnur av løgum hansara. William hevur smíðað lagið til *Listaskálakantatuna*, sum Karsten Hoydal yrkti til vígsluna av Listaskálanum. William var ein teirra, ið eggjaði til og stríddist fyri at fáa listaskála bygdan. Um tónleikin eins og um myndlistina segði William, at tónleikurin bert var frítíðarítriv, men hóast tað liggur fitt eftir hann eisini á hesum øki.

Bókmentir eftir William Heinesen

Yrkingasøvn

Arktiske Elegier og andre Digte (1921)

Højbjergning ved Havet (1924)

Sange mod Vaardybet (1927)

Stjernerne vaagner (1930)

Den dunkle Sol (1936)

Digte i udvalg (1955)

Hymne og harmsang (1961)

Níggju yrkingar (1970) – *Umsett hevur Christian Matras*

Panorama med regnbue (1972)

Samlede Digte (1984)

Digte (1990)

Skaldsøgur

Blæsende Gry. Nutidsroman fra Færøerne (1934). 2. útgáva 1961

Degningsvindar (1975) – *Umsett hefur Christian Matras*

Noatun (1938)

Nóatún (1975) – *Umsett hefur Áshild Olsen*

Den sorte Gryde (1949)

Í sortanum (1975) – *Umsett hefur Bjarni Niclasen*

De fortabte Spillemand (1950)

Glataðu spælímenninir (1975) – *Umsett hefur Heðin Brú*

Moder Syvstjerne. En fortælling fra tidernes morgen (1952)

Móðir Sjeystjørna (1975) – *Umsett hefur Heðin Brú*

Det gode Håb (1964)

Tårnet ved Verdens Ende. En poetisk mosaik-roman

om den yngste ungdom (1976)

Tornið á heimsins enda. Skaldsøga í minnisbrotum

um ungdómin hjá hinum yngsta (1976) – *Umsett hefur Hans*

Thomsen

Stuttsøgusøvn

Det fortryllede Lys (1957)

Himinin brosar (1976) – *Umsett hefur Christian Matras*

Gamaliels Besættelse (1960)

Kur mod onde Ånder (1967)

Don Juan fra Tranhuset (1970)

Fortællinger fra Thorshavn (1973)

Her skal danses (1980)

Laterna magica. Nye erindringsnoveller (1985)

Onnur verk

Ranafelli. Sjonleikur í tveimum pørtum (Varðin 1929) –

Umsett hefur Rikard Long

Tann deiliga Havn (1953) – Saman við John Davidsen

Det dyrebare liv. Jørgen-Frantz Jacobsen i strejflys af hans breve.

Savnað hefur William Heinesen (1958)

Hoyr um annan – hygg um teg sjálvan. Glantrileikur (1968) –

Saman við H.A. Djurhuus

Fra billedmagerens værksted. Tegninger, malerier og farveklip (1980)

Filsni og hampafólk. Tekningar, málningar og litklipp (1980) –

Umsett hefur Hans Thomsen

Føroysk list (1982)

Minnir og tankar ein vátan morgun millum jóla og nýggjár (Brá 1983)

Godaften Måne, godaften min ven (1989)

Ekskursion i underverdenen. Fortællinger fra Færøerne (1998)

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

www.rit.fo:

Jørgen-Frantz Jacobsen (1900-1938)

Jørgen-Frantz Jacobsen vaks upp í sama umhvørvi sum William

Heinesen, og teir báðir gjørdust vinmenn og felagar fyri lívið. Hann las

søgu og franskt á lærda háskúlanum í Keypmannahavn og ætlaði at gerast vísindamaður, men longu 22 ára gamal fekk hann tuberklasjúku, og sjúkan bant hann long tíðarskeið til sjúkrahús og sjúkralegu. Eina tíð var hann blaðmaður á danska blaðnum Politiken og gjørði har vart við seg sum gløggur samfelagseygleiðari, serliga í viðurskiftunum millum Føroya og Danmarkar. Høvuðsverk hansara sum rithøvundur er skaldsøgan Barbara og brøvini til William Heinesen. Úrval av hesum brøvum gav vinmaðurin út í 1958 undir heitinum Det dyrebare liv, men meginparturin av brøvunum eru enn óprentað.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006:

Christian Matras (1900-1988)

Christian Matras var føddur á Viðareiði. Hann fór ungur til Havnar at ganga í realskúla og haðani til Danmarkar í studentaskúla. Í 1928 gjørdist hann magistari í norrønari málfrøði. Seinni gjørdist hann doktari og professari. Hann flutti aftur til Føroya í 1965 og var leiðari á Føroyamálsdeildini á Fróðskaparsetrinum. Christian Matras var virkin á mongum økjum. Umframt at vera nýskapandi yrkjari og framúr góður týðari, var hann málfrøðingurin, ið legði dygga grund undir føroyskt orðabókaarbeiði. Kristjan á Brekkumørk legði mangar týðningarmiklar vísindaligar útgávur til rættis.

Gunnar Hoydal

Úr:
www.rit.fo:

Christian Matras

Christan Matras varð føddur á Viðareiði, norðastu bygd í Føroyum. Hann fór til Havnar og gekk í Millum- og Realskúlanum har saman við Williampi Heinesen og Jørgen-Frantz Jacobsen. Hann las norrønt mál í Keypmannahavn, fekk doktaraheiti í 1933 og gjørdist professari við lærda háskúlan í Keypmannahavn í 1952. Í 1965 kom hann aftur til Føroya at vera leiðari av Føroyamálsdeildini á nýstovnaða Fróðskaparsetrinum í Havn. Hansara stóra ritverk viðger føroyskar bókmentir, føroyskt mál og føroyska mentan, men hann er harumframt sum lýrikari eitt av fremstu skøldum føroyinga. Hóast hann livdi meginpartin av lívi sínum í útlandum hevur eingin lýst føroyska náttúru so inniliga sum hann.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006:

Heðin Brú (1901-1987)

Heðin Brú var borin í heim í Skálavík. Heðin Brú var dulnevnið, ið Hans Jacob Jacobsen nýtti, tá ið hann skrivaði. Hann var útbúgvinn búnaðarfrøðingur og starvaðist sum landbúnaðarráðgevi. Í sambandi við sítt starv ferðaðist hann um alt landið. Hann verður, eins og javnaldrin Martin Joensen, mettur sum ein av okkara mætasta prosaskaldum. Heðin Brú

skrivaði serliga skaldsøgur og stuttsøgur. Fyrsta skaldsøgan „Lognbrá“ kom út í 1930. Hann týddi eisini, m.a. ævintýr, sjónleikir hjá Shakespeare, skaldsøgur hjá millum øðrum Williami Heinesen og Dostojevskij, til føroyskt. Í 1980 komu hansara endurminningar út í bók. Stuttsøgan *Tey við Gryvjuna* er úr stuttsøggusavninum „Búravninum,“ sum kom út í 1971.

Gunnar Hoydal

Úr:

www.rit.fo:

Heðin Brú

Hans Jacob Jacobsen varð føddur í bygdini Skálavík og fekk sær rithøvundanavnið Heðin Brú, tá ið fyrsta skaldsøga hansara kom út í 1930. Hann las á landbúnaðarháskúlanum í Keypmannahavn og gjørdist heimafturkomin landbúnaðarráðgevi. Starvið hevði við sær nógvar ferðingar um alt landið, og samrøðurnar við bygdafólkið, hann hitti, fekk stóran týðning fyri hansara ritverk. Í bókum hansara er eitt høvuðsevni stríðið millum gamalt og nýtt og broytingarnar frá føroyska bóndasamfelagnum til fiskivinnusamfelagið. Hann er tann stóri frásøggumaðurin í føroyskum bókmentum, og hansara skemtiliga bók *Feðgar á ferð* er mest lisna føroyska skaldsøgan, vald til aldarinnar bók í Føroyum.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:

Men lívið lær

Føroya Skúlabókagrunnur

2001:

Heðin Brú

Um høvundin og verk hansara

Bókaverkið *Føroyar frá 1958* hevur í fyrra bindi eina grein eftir Heðin Brú, sum eitur “Hitt gamla bóndasamfelagið”. Greinin er ein skaldslig lýsing av arbeiði og mentan í eini føroyskari bygd. Í øðrum bindi av sama bókaverki er grein eftir Hans Jacob Jacobsen, landbúnaðarráðgeva, greinin eitur “Landbúnaður” og er ein faklig lýsing. Sami maður hevur skrivað báðar greinirnar. Her síggja vit, hvussu Heðin Brú sjálvur nýtir ávikavist sítt skaldanavn og sítt borgaraliga navn. Eitt navn er enn, sum Heðin Brú nýtti, tað er Heðin Illi, men tað varð bert nýtt hendinga ferð, tá ið hann var ungur.

Á gamalsaldri gav Heðin Brú út *Endurminningar*, tað var í 1980. Bókin er næstan 400 síður og skipað í tíðarrøð, soleiðis at hon byrjar, tá ið høvundurin varð føddur og endar onkuntíð í fimmtiárunum. Størsti parturin av bókini er um barnaárin í Skálavík, ungdómsárin til skips og lærutíðina í Danmark.

Áhugavert er at kanna, hvat høvundurin sigur um sítt rithøvundavirksemi í *Endurminningunum*. Hóast heildarverk hansara fevnir um 6 skaldsøgur og 4 stuttsøggusøvn og fleiri stórar týðingar til føroyskt, fáa vit sera lítið at víta um henda partin av lívi hansara. Hvussu tað var at skriva, hvaðani hann fekk hugskotini, ella hvussu torført ella lætt tað var. Einki um

hvussu samstarvið var við Varðan, tíðarritið, sum prentaði hansara fyrstu stuttsøgur, ella um hvussu tað kendist at síggja sínar egnu søgur á prenti.

Heldur minnst hann aftur á atfinningar og aga í barndóminum, soleiðis at vit fáa at vita um arbeiði, sum hann *ikki* dugdi so væl, eitt nú sjólívið, ella *ikki* orkaði, tí at hann var heilsuveikur, eitt nú jarðarbrúk. Merkisvert er, at hann sigur, at hann skrivaði *ikki* í næmingablaðið Tjaldrið, meðan hann var á háskúlanum. Ein sjálvsnoktandi ella smæðin hugburður, sum kanska vísir korini hjá listamanninum fult so væl sum tær søgur, ið hann skrivaði um júst hesi kor.

Kanska *Endurminningarnar*, sum eru skrivaðar rættiliga seint, eru ávirkaðar av, at menn illneittust um, at hann skrivaði, at hann í onkrum føri varð lagdur undir at skriva í arbeiðstíðini, meðan hann var skrivari í Føroya Búnaðarfelag. Tá ið hann hendinga ferð nevnir sína skrivning, minkar hann hana við at nýta orð sum *putla við* ella *fjasast við*. Einans ferð síggja vit hann sita og skriva, tað er umborð á einum deksbáti, meðan hann bíðar eftir einum manni, sum skal føra hann til Elduvíkar. Hann hevur eina stuttsøgu í gerð og er heilt burtur í skrivningini.

Kortini sigur hann ikki heilt einki um hetta evni í *Endurminningum*, t.d. høvdu Heðin Brú og tveir aðrir eina ferðabók, sum teir skrivaðu í, meðan teir vóru á háskúlanum. Hann sigur ikki, hvat teir skrivaðu, men nevnir, at tað varð funnist at einum teirra, tí at hann lænti ov nógv frá øðrum rithøvundum. Heðin Brú skrivar nógv um at lesa bøkur, um at fáa atgongd til bøkur á háskúlanum og um at læna bøkur á Landsbókasavninum, og sjálvsagt er hetta ein partur av hansara menning sum rithøvundur. Í *Endurminningum* verður sagt, at júst at lesa bøkur verður lítið umhildið í barnaheiminum og í bygdini. Tað verður sagt við hann, at hann fer at lesa seg í ørviti, ella at hann kann ikki liva av at lesa.

Heðin Brú (1901-1987) var úr Skálavík, og ofta hevur verið sagt, at bygdarlívið fyrst í øldini er tað, sum hevur ávirkað hann mest. Foreldrini átta jørð, men vóru ikki múgvandi fólk. Í endurminningum sínum sigur Heðin Brú, at foreldrini høvdu ikki ráð at lata hann ganga í skúla. Heðin Brú var til skips sum heilt ungur, seinni fór hann á Føroya Fólkaháskúla og síðani niður til Danmarkar at lesa búnaðarfrøði. Lívsstarvið hjá Heðini Brú gjørdist fyrst starvið sum hjálparmaður landbúnaðarráðgevans og síðani sum landbúnaðarráðgevi.

Hesin stovnur virkaði soleiðis, at ein skrivstova var í Havn, sum fólk kundu ringja ella skriva til um landbúnaðarviðurskifti, so skuldi landbúnaðarráðgevin geva ráð. Somuleiðis var landbúnaðarráðgevin myndugleikanna ráðgevi og útinti í verki tað, sum myndugleikarnir gjørdur reglugerðir um. Ein stórir partur av arbeiðinum var at ferðast um landið at sýna neyt, sýna veltur, hjálpa at leggja jørð sundur og annað mangt. Tá ið hann var úti á bygdunum, hevði hann altíð fund um kvøldið, har hann hevði fyrilestur um landbúnaðarmál. Har komu nógvir menn

saman, og prátað var um mong viðurskifti. Tey fólk, hann hitti á sínum ferðum, vóru vanlig fólk í Føroyum, men eisini serskøltarnir, tey sum máttu hava myndugleikarnar uppí, tí at gásin hjá einum gekk inn á bøin hjá øðrum, ella tí at seyðurin hjá einum át rabarburnar hjá øðrum.

Hesi bæði: barnaárin í Skálavík og ferðingin um landið, hava havt allarstørsta týdning fyri skrivning Heðins Brú. Fólkin og samfelagið, sum hann skrivar um, hava fyrmynd í fólki og samfelag, sum hann upplivdi sjálvur. Tvær av skaldsøgum hansara, *Men lívið lær* (1970) og *Tað stóra takið* (1972) hava søgugongd úr eldri tíð. Báðar eru um landbúnaðarsamfelagið Føroyar, og tá ið Heðin Brú skrivar um samfelagið fyri ávikavist 200 og 100 árum síðani, styðjar hann seg eyðvitað til tað, hann hevur lisið um landbúnað í gomlum døgum eisini í sambandi við útbúgving sína, hann veit sera nógv um gamalt arbeiðslag og gamla mentan. Hann dugir sín *Svabo*. Og heimbyggin Skálavík er ein forn bóndabygd, sum treyðugt slepti endanum á gamla bóndasamfelagnum, og har gomul mentan varð nógv virð.

Gjøgnum allan skaldskapin hjá Heðini Brú sæst tokki til forfedrarnar og virðing fyri teirra lívsáskoðan og hugburði, teirra gerandisstríði og teirra seiggi. Samstundis er ein framburðshugmyndafrøði ella trúgv upp á framtíðina til staðar í stórum parti av skaldskapinum. Broytingartíðir er eitt høvuðstema í skaldskapinum. Tær triggjar skaldsøgunar *Fedgar á ferð*, *Men lívið lær* og *Tað stóra takið* vísa allar á stórbroytingar í føroyska samfelagnum. Heðin Brú var sjálvur partur av stórum broytingum í Føroyum, hann fór til skips eins og Ketilssynir, hóast foreldrini hildu, at hann átti heldur at arbeitt jørðina, sum har var siður, og hann var sum landbúnaðarráðgevi við til at fremja nýggja traðalóg í verki nógv ímóti kongsbóndanna vilja umleið 100 ár eftir, at sonevnda trælalógin fór úr gildi.

Bæði handaligur og andaligur framburður verður virðismettur í bókunum, framstig sum betri amboð, betri hús og betri føði verður tikið fram um gamla vanahugsan og pátrúgv. Eisini er framstig í at beina burtur trøllaræðslu og undirbrotligheit. Tað er ein boðskapurin í verki Heðins Brú.

Bókmentir eftir Heðin Brú:

Skaldsøgur

Lognbrá. Tórshavn 1930. (Fotoprentað 1971).

– 4. útg. Tórshavn 1979.

Fastatøkur. Tórshavn 1935. (Fotoprentað 1971).

– 4. útg. Tórshavn 1979.

Fedgar á ferð. Tórshavn 1940. (Fotoprentað 1971).

– 5. útg. Tórshavn 1979.

Leikum fagurt. Tórshavn 1963. (Fotoprentað 1971).

– 3. útg. Tórshavn 1979.

Men lívið lær. Tórshavn 1970. (Fotoprentað 1971).
– 3. útg. Tórshavn 1979.
Tað stóra takið. Tórshavn 1972.
– 2. útg. Tórshavn 1979.

Stuttsøgusøvn

Fjallaskuggin. Tórshavn 1936. (Fotoprentað 1979).
– 4. útg. Tórshavn 1979.
Flókatrøll. Kopenhagen 1948. (Fotoprentað 1979).
– 3. útg. Tórshavn 1979.
Purkhús. Tórshavn 1966. (Fotoprentað 1971)
– 3. útg. Tórshavn 1979.
Búravnurin. Tórshavn 1971.
– 2. útg. Tórshavn 1979.

Stuttsøgur

Búreisingar. Jólástjørnan, 1971.
Landnámsmaðurin. Jólástjørnan, 1972.
Gívrinarhol. Jólástjørnan, 1973.
Á vitjan í dvørgabýlinum. Varðin 48, 1981.

Ævisøga

Endurminningar. Tórshavn 1980. 389 s.

Yrkingar

Snípan (Varðin 1934, bd. 14, s. 92).
Ásannað (Følv 1953, s. 14).
Fedrarnir (Gluggin 1956, nr. 7, s. 11).
Tey sjúku við strondina (Varðin 1961, bd. 35, s. 105).
Vígslukantata. Yrking gjørd til vígsluna av Føroya
Læraraskúla 1968. (Tingakrossur 1969, nr. 20).
Tátturin grái (Heðin Brú: Endurminningar. Tórshavn
1980, s. 273-290).

Greinir

Det gamle bondesamfund (Færøerne. København 1958,
bd. 1, s. 261-295).
Hitt gamla bóndasamfelagið (Føroyar. Keypm. 1958, bd. 1,
s. 259-295).
Urtagarðurin (Tingakrossur 1979, nr. 9-23).

Pláta

Chr. Matras: 15 yrkingar. Heðin Brú: Innidagur.
Høvundarnir lesa úr egnum skaldskapi.

Bergljót av Skarði

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006:

Martin Joensen (1902-1966)

Martin Joensen var føddur í Sandvík. Hann tók lærarapróg og starvaðist sum lærari í mong ár, fyrst í heimbygdini og seinni á Tvøroyri. Hann skrivaði skaldsøgur, stuttsøgur, søguligar lýsingar, greinir og einstaka yrking. Í sínum skaldskapi lýsir hann ofta arbeiðslívið, gerandisdagin í sluppfiskitíðini, sosialu lívskorini, viðurskiftini millum kynini og einstaklingar, ið breðga frá í fjøldini. Hóast evnini ofta eru álvarsom og stundum døpur, eru kortini lívsjáttandi tóni og skemtingarsemi í skaldskapinum.

Gunnar Hoydal

Úr:

www.rit.fo:

Martin Joensen

Martin Joensen var lærari, føddur í bygdini Sandvík. Hann er saman við Heðini Brú virknasta prosaskaldið á føroyskum máli í fyrru helvt av tjugundu øld, og høvuðsverkið er samantengda verkið, skaldsøgurnar báðar Fiskimenn og Tað lýsir á landi, har sagt verður frá lívinum um borð á sluppunum og lívinum á bygd í eini tíð, har samfelagið broytist í síni grund og eitt stættastríð tekur seg upp millum keypmenn og fiskimenn, ognarmenn og fæløysingar og millum gamla trúgv og nýggja. Í sínum frásøgnum er hann realistur og lýsir viðurskiftini, sum tey eru, tó við samhuganum hjá teimum minnu mentu.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:

Føroyskir
fólkaskúlalærarar
1870-1997:

Martin Joensen

Joensen, Esbern Martin Sofus, er føddur 19. apríl 1902 í Sandvík, deyður 25. desember 1966, sonur Louisu Joensen úr Sandvík. Var giftur við Linu Bjørgheim úr Tórshavn. Martin tók lærarapróg á Føroya Læraraskúla 1926 og var lærari fyrst á Økrum, í Víkarbyrgi og í Sandvík og síðan á Tvøroyri 1944-64, tá ið hann vegna sjúku legði frá sær. Hann var á ársskeiði á DLH 1938-39 og 1960-61. Martin var deknur í Sandvíkar kirkju í 14 ár. Eitt skifti var hann limur í sóknarstýrinum fyri Hvalbiar sókn. Hann skrivaði eina mongd av greinum og stuttsögum í bløð og tíðarrit og barnasøgur í barnabøkum og bløð. Martin var blaðstjóri á Sosialinum í nøkur ár. **Hann hevur skrivað hesar bøkur: Skaldsøgur: Fiskimenn 1946, Tað lýsir á landi 1952. Stuttsøgusøvn: Útrák 1949, Klokkan ringir 1962, Heimadoktarin 1977, Gamli maðurin og varðin 1977.**

Úr:

Fiskimenn
Skúlaútgáva
Føroya Skúlabókagrunnur
2003

Martin Joensen og skaldskapur hansara

Martin Joensen er stóra realistiska skaldið, sum í bókmentum sínum lýsir føroyska samfelagið og samtíðina. Fáur høvundur hevur sum hann givið okkum so djúptøkna heildarmynd av samfelagnum í samtíðini. Sum lýsari av menniskjunum og sálarfrøðiligu brigdum teirra er Martin Joensen eisini í serstøðu, hann kennir menniskjuni og ber lesaranum hesa fatan í skaldskapi sínum. Martin Joensen starvaðist sum lærari meginpartin av ævini, og hann skrivaði í fríløtum. Umframt at vera lærari og høvundur arbeiðdi hann við bókmentum á ymsan hátt. Hann var blaðstjóri á Barnablaðnum eitt skiftið og skrivaði í ymisk bløð og tíðarrit. Hann var limur í Javnaðarflokkinum og var blaðstjóri á *Føroya Sosial Demokrati* (síðani 1955 *Sosialurin*) 1946-49. Tá skrivaði hann hópini av greinum m.a. um bókmentir og list, sum ikki hevði verið serliga nógv umrøtt í blaðnum áður. Martin Joensen var fyrsti formaður í Rithøvundafelag Føroya í 1957. Í 1962 fekk hann Bókmentavirðisløn M.A. Jacobsens. Martin Joensen hoyrir til sama ættarlið sum Poul F. Joensen (1898-1970), William Heinesen (1900-1991), Jørgen-Frantz Jacobsen (1900-1938), Heðin Brú (1901-1987) og Christian Matras (1900-1988), og við hesum ættarliðinum komu føroyskar bókmentir rættiliga fyrri seg, ikki minst prosabókmentir, sum Martin Joensen tókst við. Martin Joensen var føddur í Sandvík 19. apríl 1902. Um hetta mundið búðu um hundrað fólk í Sandvík, og einki vegasamband var til aðrar bygdir. Sum aðrar smábygdir í Føroyum var hon merkt av teirri gomlu tíðini. Arbeidslívið var í mangar mátar tað sama, sum tað hevði verið í øldir, og skaldskapur av mannamunni var livandi millum bygdarfólkið. Martin Joensen sigur, at hann vandist upp við kvæðum, fólka vísum, ævintýrlestri og søgum. Hann las tað, sum hann kundi koma framá, og hann sigur um skúlan, at hann var rættiliga góður, og, sum ikki var vanligt í øllum skúlum tá, lósu tey føroyskt ein tíma um vikuna. Men sum í øllum øðrum skúlum um hesa tíðina lærdu næmingarnir ikki at skriva føroyskt. Til Martin Joensen var seytjan ár, kendi hann nærum bert til heimbygdina, og í skaldskapi hansara hevur hetta bygdarlívið stóran leiklut. Seytjan ára gamal fór hann til skips, og tá fekk hann kunnleika til keypstaðin Tvøroyri, sum sýntist at hoyra eini aðrari tíð til – nútíðini. Tvøroyri var høvuðsbyggin í Suðuroynni tá – ja meginæðrin í Føroyum, hevði stóran skipaflota, og handilslívið blómaði. Í stóra partinum av skaldskapi Martin Joensens sæst andsøgnin millum ta gomlu og ta nýggju tíðina, sum heimbygdin og Tvøroyri kunnu sigast at umboða. Árin 1919-22 var Martin Joensen, sum flestu ungu dreingir tá, við slupp undir Íslandi, og royndirnar frá hesum árum eru grundarlagið undir lýsingini av fiskimannalívinum í *Fiskimonnum*. Tað er eyðsýnt, at høvundurin kennir til lívið umborð, og tí ber honum til at lýsa tað so realistiskt, sum hann ger.

Eftir hetta fór Martin Joensen á Føroya Fólkaháskúla í Havn, har **Rasmus Rasmussen** og **Símun av Skarði** vóru lærarar. Hesin veturin 1922-23 hevði ógvuliga nógv at týða fyrri hann – ”vakti” hann, sum hann sjálvur tekur til. Hann fekk her fyrstu leiðbeiningina í at skriva føroyskt, og hann skrivaði í skúlablaðið **Tjaldrið**. Longu í 1924 umsetti hann søgur

til eitt barnablað, sum var fylgiblað í **Tingakrossi** 1923-25. Fyrsta upprunasøga hansara var *Eitt krosstekin*, sum stóð í *Barnablaðnum* í 1928. Eftir háskúlan fór Martin Joensen á læraraskúla, haðani hann tók læraraprógv í 1926. Hann var fyrst lærari í bygdunum Økrum og Víkarbyrgi, og í 1929 gjørdist hann lærari í heimbygdini Sandvík, har hann eisini hevði onnur áltisstørv, m.a. var hann deknur í mong ár. Hann giftist Linu Bjørgheim, og tey fingtu tvey børn, Regin og Ásu. Í 1944 varð hann lærari á Tvøroyri, har hann starvaðist, til hann legði frá sær fyri sjúku í 1964. Martin Joensen doyði 25. desember 1966.

Skaldskapurin

Tað var sum sagt á háskúlanum, at hugurin at skriva birtist í Martini Joensen. Hann nevnið søgufyrilestrarar hjá Símunum av Skarði, sum góvu honum annað sýn á lív og framtíð. Á læraraskúlanum hevði hann **Rikard Long** sum lærara í føroyskum, og hann sigur, at undirvísing hansara bæði í tí málsliga og tí bókmentliga var av størsta týðningi. Martin Joensen var prosahøvundur, undantiknar eru tvær stakar yrkingar, sum stóðu í tíðarritinum **Varðanum** 1933. Tvær skaldsøgur og tvey stuttsøgusøvn vórðu givin út, meðan Martin Joensen var á lívi. Høvuðsverkið er dupultskaldsøgan *Fiskimenn* (1946) og *Tað lýsir á landi* (1952). Fyrsti kapittul av *Fiskimonnum* varð skrivaður til eina stuttsøgukapping, sum *Varðin* skipaði fyri um ta bestu stuttsøguna um fiskimannalívið. Martin Joensen vann kappingina, og teksturin var prentaður í *Varðanum* 1937. Fram til 1944 stóðu aðrir kapitlar í *Varðanum*, og í 1946 kom øll skaldsøgan út í bók. *Tað lýsir á landi* er framhald, soleiðis at somu persónar verða lýstir, og høvuðspersónurin er hin sami. Í staðin fyri lívið umborð og í keypstaðnum er tað nú bygdarlívið, sum verður lýst. Hóast hon er framhald, eru skaldsøgunar báðar sjálvstøðugar og kunnu lesast hvør sær. Ætlanin var, at ein triði partur av verkinum skuldi koma út, men tað varð av ongum. Hugsandi er, at ætlanin hevur verið at hildið fram við Símunum sum høvuðspersóni, men óvist er, hvat hesin triði parturin skuldi snúgva seg um. Martin Joensen skrivaði nógvar søgur í *Barnablaðnum*, jólabløgum, minnisritum, **Útiseta**, *Varðanum* og *Føroya Sosial Demokrat*. Stórir partur av hesum søgum vórðu givnar út, tá Bókagarður í 1977 gav út heildarsavn við báðum skaldsøgunum og fyra stuttsøgusøvnum, og tilfar var til meira. Martin Joensen var eisini virkin greinahøvundur, flestu greinir hansara vóru skrivaðar til *Varðan* og *Føroya Sosial Demokrat*, men eisini til onnur tíðarrit og minnisrit, og tær snúðu seg umframt um bókmentir ofta um søgulig og siðsøgulig evni, samfelagsmál og skúlamál. Í 1949 gav Martin Joensen út stuttsøgusavnið *Útrák*. Søgurnar í hesum savni teljast millum hansara bestu. Í søgunum eru lýsingar av gerandislívinum, og eisini her verður samfelagið lýst. Byggin er støði undir allarflestu stuttsøgunum. Hann lýsir lívsviðurskiftini og sambandið millum bygdarfólkið upp á gott og ilt. Sjólívið verður lýst í nógvum søgum og eisini alt gerandisarbeði, sum hoyrði hesum samfelagnum til. Flestu stuttsøgunar eru realistiskar. Í søguni *Húsvillur* (1949) hoyra vit til dømis um familju, sum orsakað av

ringum korum verður noydd at flyta úr heimbygdini. Yvirnatúrlig fyrbrigdi og pátrúgv eru evni í nógvum av stuttsøgnum, og ofta fer Martin Joensen aftur í tíðina og lýsir t.d. seyðatjóvar og sjórænarar. Skemtisøgur eru ein partur av hesum søgum, t.d. *Tá ið Janus var á valgi* (1938). Hóast álvari býr aftanfyri, er høvuðstátturin tó skemtið. Ein søga, sum flest øll føroysk skúlabørn hugtikin hava lisið, er *Elin Maria* (1949) um kryplaðu gentuna, ið hevur eina harða lagnu sum frábregðandi í bygdini. Søgán endar við, at Elin Maria kemur til sættis við sína lagnu – ja, vinnur á henni. Ein av bestu søgum Martin Joensens er *Maður kemur aftur at húsum* (1950). Søgán byrjar við at staðfesta, at *Tað var tvískinningur í sinni Tístrams*. Høvuðspersónurin er klovin bæði sálarliga og kropsliga millum lívið á sjónum, sum gevur honum frið, og lívið í bygdini, har hann bert sær óndskap. Í andsøgn til Elin Mariu kemur Tístram ikki til sættis við sína lagnu og velur at fara einsamallur til útróðrar í harðasta streymi. Bara tvær søgur eru, sum ikki eru sprotnar úr føroyskum jørðildi. Onnur er *Eitt leygarkvøld* (1953), ið snýr seg um føroyska gentu í Keypmannahavn, og hin er *Eitt toruæl frá 1952*. Hon er um ein ungan føroyskan student í stórbýnum. Studenturin droymir um at bjarga ungari kvinnu, sum hann er hugtikin av, frá tí gamla maninum, hon livir saman við. Bæði innihaldsliga og í stíli er ymiskt, ið minnir um heimsgitna russiska høvundin Fjodor Dostojevski (1821-1881). Martin Joensen skrivaði nógvar barnasøgur, og tær hava ofta evni úr sagnum og hendingum úr gomlum døgum. Pátrúgvín er, sum í mongum av vaksnamannasøgnum, frammarlaga. Aðrar søgur taka støði í lívinum hjá barninum, tær snúgva seg um gerandisligar hendingar og eru realistiskar. Í 1962 gav Føroya Lærarafelag út bókina *Klokkan ringir* við níggju barnasøgum eftir Martin Joensen.

Temu

Í skaldskapinum hjá Martini Joensen eru mong temu, sum ganga aftur, og ofta eru tey sett upp sum andsagnir. Bygðin er grundarlagið undir meginpartinum av bókmentunum, og hon verður lýst bæði sum lívsgrundarlag og sum umboð fyri ta gomlu tíðina. Sum lívsgrundarlag er tað lýsingin av lívstreytunum – materielt og andaliga, ið er í miðdeplinum, og sum umboð fyri gomlu tíðina verður hon sett í andsøgn til lívið í stórbygdini, t.d. í *Fiskimonnum* og *Tað lýsir á landi*. Materiellu lívskorini eru eitt tema, sum Martin Joensen ofta viðger. Tíðin er sum oftast millum heimskríggini bæði, tá ið ringar tíðir vóru í Føroyum, og vit hoyra nógv um tey, sum eru illa fyri. Vit hoyra um stættamun og um støðuna hjá reiðaranum og handilsmanninum samanborið við fiskimannin og verkafólkið á landi. Umboð fyri yvirstættina verða vanligi lýst sum tey, ið hava valdið, t.d. reiðarin í *Fiskimonnum*, ið er sum ein kongur í keypstaðnum. Tó verða lívskorini eisini ofta lýst sum lagna, sum nakað, ið ikki slepst undan. Í *Fiskimonnum* er Ólavur dømi um ein óeydnismann, tá ið talan er um fiskiskap, men hann letst sum einki um lagnu sína. Hann sigur tó Símunum um kenslur sínar, eftir at hann hevur fingið ring boð um umstøðurnar heima:

Veiðihugurin er á øllum, og so kemur hetta merkiliga, sum eitur óeydna og noktar einum at fáa nakað (...) tað tekur ikki óeydnuna, sum eltir mannin, burtur (bls. 369)

Lagnutrúgvín er tema í mongum av stuttsøggunum, eisini barnasøggunum. Tá ið mamma Símun í *Fiskimonnum* tosar við hann um eydnuleysa hjúnalag sítt, sigur hon:

Men soleiðis er lagnan. Okkara slekt hevur altíð verið fyri vanskepnu, vit hava altíð havt óeydnu í giftarmálinum (bls. 197)

Sambandið millum mann og kvinnu viðger Martin Joensen ofta í skaldskapi sínum. Í *Fiskimonnum* hoyra vit um samband Símunar, sum ikki gongst ov væl, við ymsar kvinnur. Hjúnalagið hjá systur Símun, Kristini, og Pállí hevur ikki hepnast væl, og tey bígva í eini vánaligari kjallaraíbúð í keypstaðnum, hóast størsti dreymurin hjá Kristini er at fáa egin hús. Tá ið hon fær tuberklar og noyðist at fara á sanatoriið í Havn, er størsti trupulleiki hennara, hvussu børnini munnu fara at klára seg, meðan hon er burtur. Hjúnalagið hjá einstøkum persónum verður lýst at vera eydnuríkt, m.a. hjá Hans Paula á Ørnini, men Símun ivast tó í, um tað veruliga er so gott, sum Hans Pauli tykist halda. Kærleikin millum mann og kvinnu er eitt megin tema í mongum stuttsøgum og í *Tað lýsir á landi*. Her eru at kalla øll hjúnaløgini og leysari sambondini millum mann og kvinnu fyri óeydnu.

Skyldskapur

Martin Joensen skrivar í meginpartinum av ritverki sínum realistiskt. Realistiskar eru eisini tær flestu føroysku prosabókmentirnar frá hesi tíðini. Nevnast kunnu Heðin Brú og William Heinesen. Heðin Brú gav í 1935 út skaldsøguna *Fastatøkur*, sum var partur av dupultskaldsøgu. Fyrri partur *Lognbra* kom út í 1930. Í *Fastatøkum* er eisini lýsing av lívinum umborð á eini slupp, men Heðin Brú leggur størstan dentin á at lýsa menningina hjá høvuðspersóninum, Høgna, og manningin annars er mest lýst sum týpur. Hjá Martini Joensen er tað einstaklingurin við øllum sínum frábrigdum, sum er áhugaverdur, og sum verður lýstur. William Heinesen skrivaði í 1938 *Noatun*, sum er kollektivskaldsøga (sí bls. 40) og realistiskt lýsir lívið í eini niðursetubýgd í Føroyum. Stríðið hjá hesum fólki við reiðara og keypmann líkist tí hjá Martini Joensen. Í *Fiskerne* (1928) eftir danan Hans Kirk (1898-1962) kann serliga lýsingin av trúarbólki og kirkjuni samanberast við *Fiskimenn*. *Fiskerne* var, um hetta mundið og enn í dag, nógv lísín í Føroyum, og tað er lítið at ivast í, at Martin Joensen hevur kent bókina. *Juviksfolke* (1918-23) eftir norðmannin Olaf Duun (1876-1939) hevur eisini verið rættiliga nógv lísín tá, og lýsingin av høvuðspersóninum og umhvørvinum líkist rættiliga nógv tí í skaldsøggunum hjá Martini Joensen. *Fiskimaðurin* eftir Pierre Loti (1850-1923), sum snýr seg um lívið hjá fronskum íslandsfiskimonnum, og sum Regin í Líð týddi til føroyskt í 1922, kann somuleiðis hava givið íblástur til skaldsøguna. Martin Joensen nevnrir

nógvar útlenskar høvundar, sum hann hevur verið hugtikin av, m.a. russisku høvundarnar Leo Tolstoj (1828-1910), Nikolaj Gogol (1809-1852) og serliga Fjodor Dostojevski umframt íslendingin Halldór Laxness (1902-1998). Hesir høvundarnir skriva allir realistiskt, men um Martin Joensen í onkrum førum hevur fingið íblástur, hevur hann tó skapað sær sín egna sjálvstøðuga stíl.

Martin Joensen, lívsleið og útgávur

1902 Føddur í Sandvík 19. apríl
1919-1922 Til skips
1922-1923 Á Føroya Fólkaháskúla
1926 Lærarapróg av Føroya Læraraskúla
1926-1929 Lærari á Økrum, í Víkarbyrgi og í Lopra
1929-1944 Lærari í Sandvík
1931 Giftur við Linu Bjørgheim úr Tórshavn
1944-1964 Lærari á Tvøroyri
1946-1949 Blaðstjóri á Føroya Sosial Demokrati
1946 *Fiskimenn*, skaldsøga
1949 *Útrák*, stuttsøgur
1952 *Tað lýsir á landi*, skaldsøga
1957 Formaður í Rithøvundafelag Føroya
1962 *Klokkan ringir*, stuttsøgur
1962 Bókmentavirðisløn M.A. Jacobsens
1966 Doyði 25. desember
1977 *Heimadoktarin*, søgur 1934-1944
1977 *Gamli maðurin og varðin*, søgur 1945-1964

Ann Ellefsen og Kristinbjørg Høgnesen

Úr:

www.rit.fo:

Kristian Osvald Viderø (1906-1988)

Kristian Osvald Viderø er samtíðarmaður Heðins Brú og úr somu bygd í Sandoyggi. Hann var til skips, til hann fór til Danmarkar á studentaskúla og fór so undir lestur á lærda háskúlanum í Keypmannahavn, haðani hann tók gudfrøðispróg í 1941. Hann var prestur í ymiskum prestagjöldum í landinum, til hann legði frá sær fyri aldur. Tá gjørdi hann av at vitja og síggja øll tey týðandi trúarlondini og fjakkaði síðani einsamallur í miðeystri og heilt eystur til India. Hansara fyrsta verk var ferðafrásøgn úr Jorsala, men ikki fyrr enn eftir deyða hansara komu út tey stóru verkini við endurminningum og síðsøguligum frásøgnum, teirra millum bókin *Á annað Suðurlandið* um hansara egna lív, skrivað á bundnum máli.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Karsten Hoydal (1912-1990)

Karsten Hoydal var føddur í Hoydølum. Hann fór ungur til Danmarkar at útbúgva seg innan landbúnað og fiskivinnu og starvaðist innan hetta

arbeiðsøkið. Eitt skiftið var hann í Ekvador í Suðuramerika sum ráðgevi hjá Sameindum Tjóðum. Hann var lögtingsmaður og landsstýrismaður umboðandi Tjóðveldisflokkin. Karsten var fjøltáttaður høvundur og skald. Hann skrivaði yrkingar, stuttsøgur, týddi, ummælti, skrivaði yrkisgreinar og barnasøgur. Í sínum skaldskapi lýsti hann m.a. náttúruna, lívskorini, barnalyndið og vandan við kríggi og hernaðardubbing. Karsten Hoydal var nýskapandi høvundur, bæði málsliga og innihaldsliga. Stuttsøgan *Summarkvøld við Rockall* er úr savninum „Leikapettið“ (1971).

Gunnar Hoydal

Úr:

www.rit.fo:

Karsten Hoydal

Karsten Hoydal vaks upp á bróstsjúkrahúsinum í Hoydølum, har pápi hansara var umsjónarmaður. Hann fekk útbúgving innan landbúnað og fiskivinnu og var udnir seinna heimsbardaga í Keypmannhavn, virkin í felgasskapinum millum føroyingarnar har. Hann var seinni fyrstøðumaður á fiskiídnaðarstovuni í umsitingini hjá heimastýrinum, sum varð skipað eftir 1948, og kom upp í politikk aftan á nøkur ár í altjóða arbeiði í Suðuramerika. Hann var ávirkaður av skaldskapi og skrivning í samtíðini, og er ein teirra, sum við fríum, órímaðum yrkingum vísir á nýggjar leiðir í føroyskum skaldskapi.

Rithøvundafelag Føroya

Úr:

Føroyskir

Fólkaskúlalærarar

1870-1997:

Mourits Mohr (1918-1956)

Mohr, Mourits Nicolai, er føddur 26. september 1918 á Sandi, deyður 13. november 1956, sonur Aksel Mohr og Annu Mariu Katrinu f. Winther, bæði av Sandi. Var giftur við Svanhild Eufemiu f. Hermansen úr Vestmanna. Mourits tók læraraprógv á Føroya Læraraskúla 1942 og var lærari á Føroya Fólkaháskúla 1942-53, í Tórshavnar Kommunuskúla 1953-56 og á Tekniska skúla í Tórshavn frá 1942. Hann var á ársskeiði á DLH 1947-48. Mourits gjørði undir egnum navni og undir dulnevninum Óðin Ódn vart við seg í ungmannaafelagsarbeiði í Virkunum á Sandi og í Merkinum í Tórshavn. Hann skrivaði skemtileikir og yrkti tættir, men kendastur er hann fyri at hava skapað hjúnini Læars og Annu Lenu, sum varð prentað í Følv at kalla á hvørjum ári frá 1943-55. Forlagið Fannir gav í 1993 út bókina *Læars og Anne Lena*, ið er savn av skemtisøgum, tættum o.ø. eftir Mourits Mohr.

Bókadeild Føroya Lærarafelags

Úr:

Les 1. Lærarabók

2006:

Bergur Djurhuus (1919-1946)

Bergur Djurhuus var føddur á Sandi. Hann lærði til møbilsnikkara og arbeiði sum møbilsnikkari, til hann gjørdist sjúkur av tuberklum í 1943. Hann skrivaði stuttsøgur, yrkingar og tættir. Í 1977 kom út úrvalssavnið „Ungur at fara,“ sum Árni Dahl legði til rættis. Stuttsøgan *Tíðin avdúkar* stendur í tí savninum.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Tummas N. Djurhuus (1928-1971)

Tummas N. Djurhuus var føddur í Kollafirði, og hann vaks upp í Kollafirði og í Havn. Hann starvaðist sum lærari, til hann bráðliga doyði í bestu árum. Tummas Napoleon, sum í táttayrking nevndi seg Tonglatummas, skrivaði yrkingar, tættir, gjørdi søguligar ljóðmyndir og var ofta at hoyra í skemtisendingum í útvarpinum. Hansara yrkingar eru ofta inniligar lýsingar av bráðkomnum og viðkvømmum kenslum.

Gunnar Hoydal

Úr:

Føroyskir
fólkaskúlalærarar
1870-1997:

Thomas Napoleon Djurhuus

Djurhuus, Thomas Napoleon er føddur 11. mai 1928 í Kollafirði, deyður 1. august 1971, sonur Sigvald Oliver Djurhuus úr Kollafirði og Annu Sofíu f. Hansen úr Miðvági. Var giftur við Marnu Serinu f. Thomsen úr Fuglafirði. Thomas Napoleon tók læraraprógvgv á Føroya Læraraskúla 1952 og var lærari háltv ár í Fuglafirði og fór í oktober 1953 í starv í Millum- og Realskúlanum í Tórshavn. Hann hevur givið út hesi yrkingasøvnini: *Ung løg 1951, Greinar 1955, Og dansurin gongur 1958, Tættir og vísur 1965* og *Háfjalssólin og hostasevjan 1970*. Hann fekk M. A. Jacobsens heiðurslønina fyri fagrar bókmentir í 1958.

Bókadeild Føroya Lærarafelags

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Jens Pauli Heinesen

Jens Pauli Heinesen var føddur í 1932 og vaks upp í Sandavági. Hann er læraralærdur, men gavst at arbeiða sum lærari í 1970. Síðan hevur hann starvast sum høvundur burturav. Jens Pauli er ein av okkara virknasta rithøvundum og hevur m.a. skrivað mong stuttsøgusøvn, skaldsøgur og sjónleikir. Sum høvundur fevnir hann víða og lýsir m.a. bygdasamfelagið og býin, listamannin og samfelagið, barnið og tess heim og kærleikans torgongdu leiðir. Hann hevur fingið nógvar virðislønir fyri sín skaldskap.

Gunnar Hoydal

Úr:

Føroyskir
fólkaskúlalærarar

1870-1997:

Ólavur Michelsen (1933-1978)

Michelsen, Ólavur, er føddur 16. september 1933 í Øravík, deyður 1. mai 1978, sonur Emil Michelsen úr Tórshavn og Herdis f. Hentze úr Hvalba. Var giftur við Katrin f. Petersen úr Kaldbak. Ólavur tók lærarapróg á Føroya Læraraskúla 1958 og var lærari í Fámjin og á Toftum 1958-59, Sankta Frans skúla í Tórshavn 1959-63 og í Tórshavnar Kommunuskúla 1963-78. Hann var vikarur í Kvívík 1955-56. Ólavur var blaðstjóri á 14. september 1960-73 og 1976-78, var limur í aðalstjórn Tjóðveldisflokksins 1962-78, limur í Útvarpsnevndini 1957-78, formaður 1962-66 og 1974-78, býráðslimur 1970-78, varabýráðsformaður 1973-78. Mestu tíðina í býráðnum var hann formaður í mentamálanevndini. Hann stovnaði saman við Tummasi Napoleon Djurhuus og Williami Heinesen Rithøvundafelag Føroya og var okkurt skifti formaður. **Ólavur hevur skrivað yrkingasavnið** : *Lovord 1953, Kirkjusøga 1961, Norrøn Gudalæra 1968, Kálvur lítli 1964, Søgusavnið: Brøgd og Bjørg 1978* og myndabókina *Rossini á Skoradali*, sum Erik Hjort Nielsen myndprýddi. Bókin fekk Norðurlendsku barnabókavirðislønina 1991.

Bókadeild Føroya Lærarafelags

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Magnus Dam Jacobsen (1935-1978)

Magnus Dam Jacobsen var føddur og uppvaksin í Havn. Hann fór 14 ára gamal til skips, seinni fór hann í prentaralæru í Havn og tók sveinapróg í Danmark. Hann starvaðist sum prentari. Magnus skrivaði yrkingar, stuttsøgur og skaldsøgur. Hann skrivaði um lívið á landi og á sjógvi, hann lýsti kenslulívið og sambandið millum menniskju, hann skrivaði um samfelagið og tey, ið høvdu ilt við at fóta sær í lívinum. Málsliga legði hann seg eftir at skriva so nær talumálinum, sum til bar.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Steinbjørn B. Jacobsen

Steinbjørn B. Jacobsen var føddur í Sandvík í 1937. Hann er læraralærdur og hevur starvast sum lærari í mong ár. Hann var stjóri á Føroya Fólkaháskúla í eitt tíggju ára skeið. Steinbjørn er sum høvundur sera virkin og hevur roynt seg á flestøllum økjum. Hann hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, ferðafrásagnir, barnabøkur, sjónleikir og so framvegis. Hann hevur verið nýskapandi, eina helst sum yrkjari og leikritahøvundur. Hansara evnisval fevnir víða, frá náttúru til menniskja, frá tí viðkvæma og kensluliga til tað politiska og samfelagsliga. Yrkingin *Ikki so galið* stendur í savninum „Læraramyndir,“ sum kom út í 1984.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók

2006:

Gunnar Hoydal

Gunnar Hoydal var føddur í Keypmannahavn í 1941, men vaks upp í Klaksvík og í Havn. Hann fór ungur til Danmarkar at ganga í skúla, og í 1967 var hann útbúgvinn arkitektur. Í 1972 var hann settur í starv sum býararkitektur í Tórshavn, og røkti hann hetta starv í mong ár. Gunnar hevur skrivað og givið út yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, leikir, ferðafrásagnir, listabøkur, ritroyndir og sangir, sum systirin Annika Hoydal syngur. Evnisvalið spennir víða – frá tí kensluborna til tað satiriska, frá tí persónliga til tað samfelagsliga. Gunnar hevur verið sera virkin á mentanarøkinum. M.a. hevur hann verið formaður í Rithøvundafelag Føroya, formaður í Listafólkasambandinum (LISA), limur í Mentunargrunni Løgtingsins, formaður í Fjølriti og Arkitektafelag Føroya.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók

2006:

Bergtóra Hanusardóttir

Bergtóra Hanusardóttir var fødd í Havn í 1946, og har vaks hon upp. Hon fór til Danmarkar at lesa til tannlækna og er nú sertannlækni. Bergtóra hevur verið virkin á ymsum økjum, t.d. í studentafeløgum, ítróttafeløgum, í uttanflokkaðum, samfelagspolitiskum arbeiði, so sum í friðarrørsluni og í Fólkafulkingini móti EEC. Serligan stóran dent hevur hon lagt á kvinnupolitiskt arbeiði. Hon var ein teirra, sum stovnaði Kvinnufylkingina, var í blaðstjórnini á Kvinnutíðindum og hevur umboðað Føroyar á kvinnuráðstevnum ymsastaðni í heiminum. Eisini hevur hon sitið í javnstøðnevndini. Hon hevur skrivað prosayrkingar, stuttsøgur og skaldsøgur. Hon viðger ofta samfelagsligu støðuna hjá kvinnum í sínum skaldskapi. Hon knýtir saman bæði tað persónliga og tað samfelagsliga.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók

2006:

Marianna D. Dahl

Marianna D. Dahl er fødd í Vestmanna í 1947 og vaks upp í Havn. Hon fór 12 ára gomul til Danmarkar at ganga í skúla. Í 1971 kom hon heim aftur og fór í Læraraskúlan, haðani hon tók læraraprógv. Hon starvaðist í mong ár sum lærari, men hevur seinni roynt seg í øðrum størvum eisini. Marianna hevur verið virkin á mongum økjum, t.d. í Rithøvundafelag Føroya, Listafólkasambandinum (LISA), innan friðarrørsluna og í rørsluni ímóti rasuskilnaði (apartheid). Hon hevur verið sera virkin høvundur innan mong tekstasløg. Hon hevur skrivað smábarna- og barnabøkur, bøkur fyri ung, stuttsøgur, skaldsøgur, ferðafrásagnir, leikir, hevur týtt og ummælt, skrivað, týtt og lagt til rættis nógvar ljóðmyndir, sum Úvarp Føroya hevur sent.

Gunnar Hoydal

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006:

Arnbjørn Danielsen (1947-1980)

Arnbjørn Danielsen var føddur og uppvaksin í Havn. Hann var eitt skiftið til skips, men fór so til Danmarkar at lesa. Í 1979 tók hann skúlaembætisprógv við donskum sum høvuðsgrein og filmslist sum hjágrein. Tá ið hann bráðliga doyði í 1980, var hann í starvi í studentaskúlanum í Hoydølum. Arnbjørn var virkin í politiska lívinum. Hann var m.a. undangongumaður at stovna Unga Tjóðveldi í 1964, og hann var eisini virkin á politiska vinstravonginum sum útiseti í mong ár í Keypmannahavn. Arnbjørn Danielsen skrivaði yrkingar, stuttsøgur og hugleiðingar. Hann lýsti m.a. náttúruna, barnið, kærleikan, tað at vera útlagin, mannalyndi og politikkk. *Smádreingir og hugflog* er úr yrkingasavninum „Meðan eg tyggi norðlýsi,“ sum kom út í 1968.

Gunnar Hoydal

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006:

Rói Reynagarð Patursson

Rói Reynagarð Patursson var føddur í Havn í 1947, og har vaks hann upp. Hann fór ungur til skips, arbeiddi og ferðaðist ymsastaðni í Evropa. Fór so aftur á skúlabonk og tók útbúgving á lærda háskúlanum í Keypmannahavn í heimsspeki. Hann hevur nú í mong ár verið skúlastjóri á Føroya Fólkaháskúla. Rói er serliga kendur fyri sínar yrkingar, men hevur eisini skrivað stuttsøgur og ritroyndakendar prosastubbar. Í sínum yrkingum ferðast hann millum náttúru og menniskja, barnið og tann vaksna heimin, tað innara og tað ytra landslagið. Hann flytur seg frá tí persónliga og kensluborna til tað politiska og samfelagsliga. Í 1986 fekk Rói Patursson norðurlendsku bókmentavirðislønina í føgrum bókmentum fyri yrkingarsavnið „Líkasum“ 1985. Yrkingin *Meðan áin rann* er úr navnleysa yrkingasavninum, hansara fyrsta, sum kom út í 1969.

Gunnar Hoydal

Úr:
Les 1. Lærarabók
2006:

Sólrún Michelsen

Sólrún Michelsen var fødd í Havn í 1948, men vaks upp á Argjum. Eftir lokið realskúlaprógv arbeiddi hon úti eitt skiftið og var heimagangandi húsmóðir. Í 1974 stovnaðu hon og maðurin heilsølu, og hevur hon starvast har síðan – mestu tíðina stjóri. Sólrún hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur og skaldsøgur fyri børn og ung. Hon lýsir í sínum skaldskapi m.a. gerandisdagin hjá børnum og ungum, samspælið millum vaksin og børn, kærleika og búning. Stuttsøgan *Øðrvísi* stóð í Birting 1996.

Gunnar Hoydal

Úr:
Les 1. Lærarabók

2006:

Alexandur Kristiansen

Alexandur Kristiansen er føddur í 1949 í Fuglafirði, og har vaks hann upp. Hann tókst við ymiskt fyrifallandi arbeiði, til hann fór í læraraskúla. Hann hevur starvast sum lærari í Fuglafirði í mong ár. Alexandur hevur verið sera virkið skald og er serliga kendur fyri sínar yrkingar og sínar barnarímur, men hann hevur eisini skrivað ymiskt í óbundnum máli. Alexandur Kristiansen er framúr góður týðari, at týða bundnan skaldskap. Evnisvalið í yrkingum hansara er fjølbroytt. Hann lýsir m.a. tær innaru kenslurnar, arbeiðslív og samfelagið.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Heine Hestoy

Heine Hestoy var føddur á Tvøroyri í 1950 og vaks upp har. Heine var til sjós í nøkur ár, fór so á skúla í Marstal í Danmark og tók skipsførarapróg. Síðan hevur hann búð í Danmark og siglt sum skipari. Heine Hestoy hevur skrivað stuttsøgur, barnaog ungdómsbøkur og eitt hoyrispæl. Hann viðger ofta gerandisdagin, samspælið millum menniskjuni og arbeiðslívið.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Heðin M. Klein

Heðin M. Klein var føddur í 1950 í Havn, men vaks upp við Gjógv. Hann fór til Havnar at ganga í skúla og tók lærarapróg í 1972. Heðin hevur í mong ár starvast sum lærari, men hevur í nøkur ár verið dagligur leiðari í Føroya Skúlabókagrunni. Heðin hevur verið virkin innan mong øki. Hann hevur sitið í bygdaráði, á lögtingi og í landsstýrinum umboðandi Tjóðveldisflokkinn. Hann hevur verið í nevdini og verið formaður í Norrøna Felagnum í Føroyum, í nevdini fyri Skúlabókagrunnin og í nevdini og formaður fyri Rithøvundafelagið. Heðin hevur skrivað og givið út nøkur yrkingarsøvn. Eisini hevur hann lagt útgávur til rættis, týtt og ummælt. Í sínum yrkingum lýsir og viðger Heðin m.a. náttúruna, mannalyndi og eksistensiellar spurningar. Yrkingin *Onkuntíð* er úr savninum „Væmingar og vaggandi gjálv,“ sum kom út í 1969.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Martin Joensen

Martin Joensen var føddur í Vestmanna í 1953, og har vaks hann upp. Hann er útbúgvinn teknari og grafikari á Skolen for brugskunst í 1982. Martin Joensen hevur gjørt vart við seg á ymiskum listaøkjum. Hann er tónleikari, hevur skrivað sangir og yrkingar, myndskrýtt, skrivað sangleikir og gjørt lög.

Yrkingin *Morgun* er prentaður eftir „Grønu sangbókini“, sum kom út í 1993. Í 1986 gav Martin Joensen út bandið „Morgun“. Bandið hevur heitið eftir hesari yrkingini, sum Martin gjørði lag til og sjálvur syngur á bandinum.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Jóanes Nielsen

Jóanes Nielsen var føddur í Havn í 1953, og har vaks hann upp. Hann hevur verið sjómaður og arbeiðsmaður. Eisini hevur hann starvast sum rithøvundur burturav. Jóanes hevur roynt seg í fleiri ymiskum tekstasløgum. Hann hevur skrivað yrkingar, stuttsøgur, skaldsøgur, greinasøvn og leikir. Hann lýsir m.a. verkafólkið og teirra lívstreytir, stættamun, kúgan og órættvísi. Hann er stundum speirekandi og satiriskur, men hann er eisini skemtandi og lívsjáltandi og lýsir inniligar og eyamar kenslur.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Martin Næs

Martin Næs var føddur í Vági í 1953, men flutti til Havnar trettan ára gamal. Hann er útbúgvinn bókavørður og er landsbókavørður á Føroya Landsbókasavni. Martin hevur verið virkin innan mentanarlívið. Hann hevur m.a. verið nevndarlimur og formaður í Rithøvundafelag Føroya. Martin hevur givið út yrkingasøvn, barnabøkur, skaldsøgu og greinasavn. Eisini hevur hann týtt, serliga úr íslenskum máli. Hann lýsir m.a. náttúruna, barnalyndið og samskiftið millum menniskju. Yrkingarnar 8 og *Bláur himmal* eru úr savninum „Úr,“ sum kom út 1979.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Tóroddur Poulsen

Tóroddur Poulsen var føddur í Havn í 1957, og har vaks hann upp. Hann starvast sum rithøvundur og er búsitandi í Keypmannahavn. Tóroddur hevur givið út fleiri yrkingasøvn. Stíflurin er rættiliga ymiskur, stundum prosakendur, stundum knappur og onkuntíð haikukendur. Í sínum yrkingum lýsir hann m.a. tann innara heimin, mótsetningar í samtíðini og moralin. Hann kann vera speirekandi og atfinningarsamur eins og kensluborin.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærabók
2006:

Rakel Helmsdal

Rakel Helmsdal er fødd í 1966 og búsitandi í Tórshavn. Hon tók studentsprógv í Hoydølum í 1985. Hon hevur havt ymiskt fyrifallandi

arbeiði og millum annað fingist við sjónleik. Rakel hevur m. a. skrivað barnabøkur, stuttsøgur, yrkingar og sjónleikir. *Skerdu vit veingir tínar, Ikaros?* er úr savninum „Søgur úr Port Janua“, sum kom út í 1996.

Gunnar Hoydal

Úr:

Les 1. Lærarabók
2006:

Oddfríður M. Rasmussen

Oddfríður M. Rasmussen var føddur í Havn í 1969, men vaks upp á Sandi. Hann hevur verið til skips og arbeitt ymiskt fyrifallandi arbeiði. Tvey ár gekk hann í Rithøvundaskúlanum í Keyptmannahavn. Oddfríður hevur skrivað yrkingar og stuttsøgur. Yrkingin *pilturin og steinurin* er úr savninum „Aldur hugans“ (1994).

Gunnar Hoydal